

Üniversite Kütüphanesi Çalışanlarının Meslek Etiği Algısı ve Mesleki Etik İlkeler Farkındalığı: İzmir Üniversiteleri Örneği

Perception of Professional Ethics and Awareness of Professional Ethical Principles of University Library Staff: Example of İzmir Universities

Mehmet Ali AKKAYA, Müge ÇAĞLAR

Makale Bilgisi / Article Information

Bu makaleye atıf yapmak için / To cite this article:

Akkaya, M. A. ve Çağlar, M. (2025). Üniversite kütüphanesi çalışanlarının meslek etiği algısı ve mesleki etik ilkeler farkındalığı: İzmir Üniversiteleri örneği. *Bilgi Dünyası*, 26(1), 1-38. doi: 10.15612/BD.2025.808

Makale türü / Paper type: Araştırma Makalesi / Research Article

DOI: 10.15612/BD.2025.808

Geliş Tarihi / Received: 18.02.2025

Kabul Tarihi / Accepted: 20.05.2025

Elektronik Yayınlanma Tarihi / Online Published: 30.06.2025

İletişim / Communication

Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği / University and Research Librarians Association

Posta Adresi / Postal Address: Marmara Sok. No:38/17 06420 Yenışehir, Ankara, Türkiye.

Tel: +90 312 430 03 61; Faks / Fax: +90 312 430 03 61; E-posta / E-mail: bilgi@bd.org.tr

Web: <https://bd.org.tr>

Üniversite Kütüphanesi Çalışanlarının Meslek Etiği Algısı ve Mesleki Etik İlkeler Farkındalığı: İzmir Üniversiteleri Örneği

Mehmet Ali AKKAYA* , Müge ÇAĞLAR**

Öz

İnsanı bireye, insan yığınlarını da topluma dönüştüren değişim sürecinin en etkili araçlarından biri olarak kabul edilen etik, bireyler için olduğu kadar kurumlar, meslek kolları ve disiplinler için de doğru davranış biçimlerinin ifadesidir. Bu kimliğin toplumdaki yansıması ise etiğin odağında şekillenen ilkeler üzerinden somutlaşır. Etik ve etik ilkelerinin gerekliliği, insanın toplumsal yaşama uyumu konusunda aracısız roller üstlenen disiplinlerde ve meslek kollarında çok daha belirgindir. Söz konusu gerekliliğin en yoğun hissedildiği alanlardan biri de doğası gereği kütüphanecilik mesleğidir. Bu çalışmada, İzmir’de hizmet veren yükseköğretim kurumu kütüphanelerinde görev yapan kütüphane çalışanlarının kütüphanecilik meslek etiği algısı ile mesleki etik ilkelerinin gerekliliği, anlaşılabilirliği, yeterliliği ve yararlılığına ilişkin görüşlerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Çalışmanın evrenini oluşturan kütüphane çalışanlarının meslek etiği ve mesleki etik ilkeler konusundaki farkındalığını arttırarak, konunun öneminin alanın gündemi olmasına katkı sağlamak, araştırmanın bütünüleyici hedefidir. Araştırmada etik, meslek etiği ve kütüphanecilik mesleği ile etik ilkeleri üzerinden literatürü de gözeten genel bir değerlendirmenin yapıldığı ve kavramsal arka planın kurgulandığı bölümlerinde betimleme yönteminden, seçili evren üzerinden üniversite kütüphanesi çalışanlarının meslek etiği algısı ve mesleki etik ilkeler farkındalığının ortaya konulmasında ise anket tekniğinden yararlanılmıştır. Çalışma kapsamında, evreni oluşturan 61 kütüphane çalışanının 53’üne ulaşılmıştır. Elde edilen bulgular, araştırmaya katkı veren kütüphane çalışanlarının kütüphanecilik etiği hakkında ikilemlerinin olduğunu, bu konudaki farkındalıklarının mesleğin değişim hızına tam uyum sağlayamamasının söz konusu ikilemleri güçlendirdiğini ortaya koymuştur. Ulusal alan yazınında, hizmet verdikleri kullanıcı çeşitliliği nedeniyle daha çok halk kütüphaneleri özelinde ele alınan etik-kütüphane ilişkisinin üniversite kütüphaneleri evreninde araştırma konusu olarak seçilmesi genellikle tek bir üniversite üzerinden olmaktadır. Türkiye’nin en büyük kentlerinden biri olan İzmir’deki 10 yükseköğretim kurumunun tamamını kütüphanecilik-etik yakınsaması bağlamında ele alan araştırma bu yapıyla alan yazınında özgün bir noktada durmaktadır.

Anahtar sözcükler: Etik, mesleki etik, kütüphanecilik etiği, üniversite kütüphanesi, İzmir.

* Prof. Dr., İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, mali7akkaya@gmail.com

** Yüksek Lisans Öğrencisi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, mugecaglar@gmail.com

Perception of Professional Ethics and Awareness of Professional Ethical Principles of University Library Staff: Example of İzmir Universities*

Mehmet Ali AKKAYA* , Müge ÇAĞLAR**

Abstract

Ethics, which is accepted as one of the most effective tools of the process of change that transforms people into individuals and masses of people into society, is the expression of correct behavior patterns for institutions, professions and disciplines as well as individuals. The reflection of this identity in society is embodied through the principles shaped at the center of ethics. The necessity of ethics and ethical principles is much more evident in disciplines and professions that undertake direct roles in the adaptation of people to social life. One of the areas where this necessity is felt most intensely is the librarianship profession by its nature. In this study, it is aimed to reveal the perception of librarianship professional ethics and the opinions of the library employees working in the libraries of higher education institutions serving in İzmir regarding the necessity, comprehensibility, adequacy and usefulness of professional ethical principles. The integral goal of the research is to contribute to the importance of the subject to be on the agenda of the field by increasing the awareness of the library employees, who constitute the universe of the study, about professional ethics and professional ethical principles. In the study, a general evaluation was made considering the literature on ethics, professional ethics and the librarianship profession and ethical principles, and in the sections where the conceptual background was constructed, the descriptive method was used, and in revealing the perception of professional ethics and awareness of professional ethical principles of university library employees through the selected universe, the survey technique was used. Within the scope of the study, 53 of the 61 library employees who made up the universe were reached. The findings obtained revealed that the library employees who contributed to the research had dilemmas about librarianship ethics, and that their awareness on this issue was not fully adaptable to the pace of change in the profession, which strengthened these dilemmas. In the national literature, the ethics-library relationship, which is mostly addressed in public libraries due to the variety of users they serve, is usually selected as a research topic in the university library universe through a single university. The research, which addresses all 10 higher education institutions in İzmir, one of the largest cities in Turkey, in the context of librarianship-ethics convergence, stands at an original point in the literature in this respect.

Keywords: Ethics, professional ethics, librarianship ethics, university library, İzmir.

* Prof. Dr., İzmir Kâtip Çelebi University, mali7akkaya@gmail.com

** Master's Student, İzmir Kâtip Çelebi University, mugecaglr@gmail.com

Giriş

Toplumsal yaşama gereksinimi ve bu yaşama uyum becerisi ile gezegendeki diğer canlılardan farklı bir yerde duran insanın bu yanı onun sosyal bir varlık olmasının da zeminini oluşturur. Toplumsal yaşamın işleyişi ve sürdürülebilirliği ise belirli kurallarla mümkündür. Söz konusu kuralların temelini oluşturan en önemli unsurlardan biri de “ tarafların uyması veya kaçınması gereken davranışlar bütünü” (Güncel Türkçe Sözlük, 2025) olarak tanımlanan toplumun etik değerleridir. Aynı zamanda kural olarak da nitelenen bu değerler yaşamın insanca düzenlenmesinin anahtarı olup (Pieper, 2012, s. 19), yıllarca biriktirilen deneyimlerin ışığında biçimlenir (Frankena, 2007, s. 11). Bu yanıyla insan davranışlarını düzenleyen ilkeler sisteminin ifadesi (Kavi ve Koçak, 2013, s. 5) olan etik kavramının geçmişi insanlık tarihi kadar eskidir. Yunancada töre, görenek, alışkanlık ve karakter anlamına gelen “ethos” sözcüğünden türeyen (Slote, 2010, s. 17) etik, insanoğlunun evrimine paralel olarak disiplinler ötesi bir derinlik kazanarak, felsefeden edebiyata, sanattan teknolojiye birçok çalışma alanının organik parçasına dönüşmüştür. Etiğin etki alanında yaşanan bu zenginlik, kavramı ele alış ve ifade etme çeşitliliğini de beraberinde getirmiş ve bu çeşitlilik kendini her disiplinde göstermiştir (Akkaya, 2014, s. 250). Etikle olan yakınsama her disiplinde etiğin kendine özgü yanlarını da beraberinde oluşturmuş ve geliştirmiştir.

Etik söz konusu olduğunda, söylem-eylem etkileşimi ile uyulması ya da kaçınılması gereken kurallar ağı işleyişinin ön planda olduğu alanlardan biri de iş dünyası ve işe bağlı olarak mesleklerin icrasındır. Zira toplumsal yaşam formunun gelişmesiyle insanın ihtiyaç duyduğu her türden mal ya da hizmet üretimi çeşitli meslek gruplarını doğurmuş, meslek grupları da zaman içinde örgütlenerek mesleği her açıdan daha iyi bir düzeye taşımak için birtakım ilkeler belirlemiştir. Bu ilkeler arasında etik değerlere ilişkin olarak geliştirilen ilkelerin önemli bir yeri vardır (Koehn, 1994, s. 18). Belirli bir meslek dalındaki profesyonellerin, mesleklerini icra ederken uyması gereken ahlaki ilkeler ve değerler bütünü olarak ifade edilebilecek mesleki etik kurallar bu yanıyla mesleki sorumlulukları, toplumsal faydayı, güveni ve dürüstlüğü göz önünde bulundurarak, meslek mensuplarının davranışlarını yönlendirir. Meslek etiği, genellikle meslek birlikleri, dernekler veya resmi düzenleyici kurumlar tarafından belirlenir ve meslek mensuplarına bu kurallara uygun davranma yükümlülüğü getirilir. Meslek etik kuralları, bireylerin toplum içindeki güven ve saygınlıklarını sağlamada da önemli bir rol oynar (Brinkmann, 2002, s. 163-164).

Meslek etiğinin doğrudan başının olduğu konuların mesleki yeterlilik, dürüstlük ve güven, çıkar çatışması, gizlilik, sorumluluk ve hesap verebilirlik yelpazesine yayılan etki ağının genişliği (Koehler ve Pemberton, 2000, s. 29), etiğin bu boyutunun önem ve gerekliliğini sürekli canlı tutmayı adeta zorunlu kılmaktadır. Bu açıdan ele alındığında, davranış ve söylemlerde kısmi standart ve şeffaflık oluşturmaya sağlayan etik olgusunun mesleki düzlemdeki karşılığı, mesleki çerçevede insan davranışlarını yönlendirmede

rehberlik etmek ve mesleki rekabeti düzenleyerek, çalışanların iş yerlerinde belirli kurallar çerçevesinde yaşamlarına “daha iyi” devam etmelerini sağlamaktır. Zira meslekle ilgili etik ilkeler olmadığında ve işleyişe ilişkin öngörülemez bir durumla karşılaşıldığında doğru eylem ve söylemin görünürlüğü çok net olmayabilir (Çakırer ve Akkaya, 2021, s. 81). Mesleğin icrasında doğru eylem ve söylemde asgari bir tutarlılığın sağlanması ise çok yönlü kazanım elde etmenin en önemli kolaylaştırıcılarından biridir. Bu bağlamda meslek etiği, çalışma hayatında verimliliğin artması, kalitenin yükselmesi ve güdülemeyi sağlamak için de gereklidir (Aydın, 2006, s. 7-8). Başka bir ifadeyle meslek etiği, yalnızca bireylerin değil aynı zamanda mesleklerin toplumdaki saygınlığını ve işlerin doğru bir şekilde yapılmasını da güvence altına alır.

Günümüzde iş hayatındaki tüm ilişkilerin ve işleyişin belirli bir etik anlayışa dayanması, çalışma yaşamındaki devamlılık, kârlılık, rekabet gücü, saygınlık ve başarı için kaçınılmaz ön koşullardan biri haline gelmiştir. Çalışma devamlılığının doğrudan bu ön koşula bağlı olduğu iş kollarından biri de kütüphanecilik -bilgi hizmeti sunuculuğu- mesleğidir (Akkaya, 2014, s. 250). Çalışmada bu etik alan kütüphanecilik etiği olarak ifade edilmiştir. Kütüphanecilik etiği, kütüphanecilerin, bilgi yönetimi ve hizmetleri sunarken uymaları gereken etik ilkeler ve değerler bütünüdür. Bu etik kurallar, kütüphanecilerin topluma hizmet ederken adil, dürüst, saygılı ve profesyonel bir şekilde davranmalarını sağlar. Kütüphanecilik etiği, kütüphanecilerin hem meslektaşlarıyla hem de kullanıcılarla olan ilişkilerinde, bilgiye erişim, gizlilik, eşitlik gibi temel değerlere odaklanır (Fallis, 2007, s. 25).

Toplumsal kültür kurumu kimliğiyle hizmet verdiği toplumun kültürel, sanatsal, eğitsel ve bilgi temelli faaliyetlerini yürüten kütüphaneler, toplumsal yaşamın kadim organlarından biridir (Pettegree ve Der Weduwen, 2023). Buna bağlı olarak kütüphanecilik mesleği de tarihin en eski meslekleri arasında yer alır. Ancak etiğin meslek bağlamında kütüphanecilik evreninde konu edilmeye başlamasının tarihi, kütüphanelerin tarihi ile kıyaslandığında son derece kısadır. “Kütüphanecilik alanında etik ilkeler ilk kez 1903 yılında ortaya atılmasına karşın, hemen tüm meslekler için tarihin her döneminde yazılı olmayan kuralların var olması gerekliliğini kabul etmek, mesleğin doğası gereği yanılı olmayacaktır. Söz konusu kabul kütüphanecilik mesleği için de geçerlidir. Bununla birlikte kütüphanecilik alanında ilk mesleki etik ilkeler 1938 yılında American Library Association (Amerikan Kütüphane Derneği) tarafından kabul edilmiş ve yazılı hale getirilmiştir” (American Library Association, [ALA], 2008). Etik ve kütüphanecilik yakınsamasına farklı bir yaklaşım getiren bu girişimin yarattığı farkındalık ve duyarlılık, dünyanın farklı ülkelerinde kütüphanecilik etiğini ulusal ölçekte ele almanın yolunu açmıştır. Türkiye’de mesleki etik bağlamında kütüphanecilik etiğini görünür kılan organ ise aynı zamanda bir asra yaklaşan geçmişle ülkenin en eski mesleki sivil toplum örgütü olan Türk Kütüphaneciler Derneği’dir. Dernek tarafından ilk kez 1996 yılında kamuya ilan edilen mesleki etik ilkeler 2010 yılında revize edilerek, 12 maddeden oluşan günümüzdeki içerik ve biçimini almıştır (Türk Kütüphaneciler

Derneği [TKD], 2025). Etik bağlamda ulusal kütüphanecilik hizmetlerinin sunumunda da bu ilkeler asıl referans olarak alınmaktadır.

Evrensel düzlemde bilgiye erişim hakkı, gizlilik ve mahremiyet, eşitlik ve adalet, profesyonellik ve mesleki yeterlilik, dürüstlük ve nesnellik, toplumsal ve kültürel sorumluluk ve toplum hizmeti (Hauptman, 2010; Koehler, 2015) odağında şekillenen kütüphanecilik etiği, meslek etiğinin doğasına uygun olarak her açıdan “daha iyi” olma hedefini gözetir. Uluslararası Kütüphane Dernekleri ve Kurumları Federasyonu tarafından kullanıcı haklarını savunma, özgür bilgi akışını sağlama ve bilgiye erişimi teşvik etme (International Federation of Library Associations and Institutions, [IFLA]), 2012) gibi temel ilkeler üzerine kurgulanan kütüphanecilik etiğinde, mesleğin doğasında yaşanan değişime paralel olarak etikle ilgili yeni alanlar, ikilemler ve gerilimler ortaya çıkmaktadır. Bilişim alanı başta olmak üzere teknolojik yenilikler, bilginin doğruluğu ve güvenliği, yapay zekâ, dijital dünya, sosyal medya ve sürdürülebilirlik ile bu kavramların kütüphaneler ile hizmetlerine olan yansıması, günümüz ve yakın gelecekte kütüphanecilik etiğinin yoğunluk merkezleri olarak görünmektedir. Bu çalışmada, seçili evrende mesleğini icra eden kütüphane çalışanlarının yukarıda işaret edilen değişim ve dönüşümler de dikkate alınarak, mesleki etik ilkeler konusundaki farkındalık ve kütüphanecilik etiği algısına ilişkin genel bir tablo ortaya konulmaya çalışılmıştır. Söz konusu tablo serimlenirken, araştırmamızın TKD Mesleki Etik İlkeleri ile temasının muhafazasına özen gösterilmeye çalışılmıştır.

Önceki Çalışmalar

Hemen her disiplinde kullanılan ve o disiplin için zamansız öneme sahip sözcüklerden biri olan etik, ifade ettiği anlam ve önem nedeniyle tarihin her döneminde insan yaşamında karşılık bulmuştur. Bununla birlikte, M.Ö. 4’üncü yüzyılda etiğe iyi, erdem, özgürlük, mutluluk gibi sözcüklere ilk kez kavramsal bir çerçeve kazandıran (Aristoteles, 2024) Antik Yunan filozofu Aristoteles, etik kavramının miladı olarak kabul edilir. 19’uncu yüzyıl sonlarına kadar daha çok birey üzerinden tartışılan etikten, öncelikli olarak “mutlak iyi nedir” sorusunun yanıtını göstermesi beklenmiştir. Bu yapılmaya çalışılırken teolojiden yararlanılmış, iyi ve kötüyü, etik ve ahlaki değerlerin Tanrının belirlediği kurallarla örtüştürülmesi esas alınarak varılmaya çalışılmıştır. Etik kavramına ilişkin en önemli gelişmelerden biri 20’nci yüzyılda yaşanmış ve “uygulamalı etik” kavramı ortaya çıkmıştır. Bir süre sadece işletme alanının konusu olarak kalan uygulamalı etik kavramı, yarım yüzyıldan daha kısa bir zamanda insanın var olduğu tüm alanların ve disiplinlerin parçası haline gelmiştir (Cevizci, 2013, s. 19-20).

20. yüzyılın ikinci yarısı ile daha sistematik bir biçimde ele alınmaya ve telaffuz edilmeye başlanan etik kavramı, aynı süreçte bilim dünyasında da benzer bir önem ve önceliğe mazhar olmuştur (Rollin, 2006). Etiğe olan ilginin yoğunlaşması, kimi mesleklerde karşılaşılan etik sorunların artmasının ya da artan sorunların farkına

varılmasının önemli bir hacme erişmesi, etik evreninde meslek etiği ya da mesleki etik konusunun daha görünür ve önemsenir bir başlığa dönüştüğünün en önemli göstergesidir. Yeni milenyumla birlikte her alanda rekabetin artması ve bu rekabette etik değerlere sahip çıkmanın son derece önemli hale gelmesi de yaşanan değişime ivme kazandırmıştır (Akkaya, 2014, s. 252). Çalışmanın bu bölümünde, etiği bilgi bilim odağında ele alan araştırmalara ilişkin genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Kütüphanecilik mesleği için etik kavramı 1930'lu yıllarda Amerikan kütüphaneciliğinin kütüphane koleksiyonlarına karşı üstlendikleri sorumluluk anlayışına bağlı olarak dile getirilmiştir (Örkmez ve Şancı, 2003, s. 299). 1938 yılında Amerikan Kütüphaneciler Derneği tarafından ilk mesleki etik ilkelerin belirlenerek kamuya deklare edilmesinin ardından, etik-kütüphanecilik yakınsaması hızlanmıştır. Doğal olarak konuya ilişkin yapılan ilk çalışmaların odağını da kütüphanecilik mesleğinin etik ilkeleri, bu ilkelerin belirlenmesi süreçleri, değişim dinamikleri ve ilkelerin disiplinin paydaşları açısından taşıdığı anlamın ortaya konulması yer almaktadır (Abbott, 1983; Bekker, 1976; Boaz, 1971; Hauptman, 1988). Düşünce özgürlüğü, telif hakkı ve sansür gibi kütüphanecilik mesleğinin temel etik unsurlarının konu edildiği bu yaklaşımın ulusal alan yazınındaki yansımaları da paralel zamanda kendini gösterir (Kızılkıran, 1988; San, 1969; Sefercioğlu 1977).

Etik kavramının kütüphanecilik mesleğinin temel sorunu olarak algılanmaya başlaması ve aralarında Türkiye'nin de yer aldığı birçok ülkede etik normların belirlenmesi konusunda önemli adımların atılması, 1990'lı yıllarda gerçekleşebilmiştir (Akkaya, 2014, s. 259-260). Bu dönemde yapılan çalışmalarda, kütüphanecilik mesleğinin temelde insan odaklı bir işleyişe sahip olması ve etiğin insan yapıp etmeleri söz konusu olduğunda daha öncelikli bir anlam kazanması nedeniyle etik-kütüphanecilik ilişkisinin odak alanının genişlediği görülür. Düşünce özgürlüğü, sansüre karşı tavır, telif hakları gibi daha öncesinde alan yazınında kendine yer bulan alt konuların yanı sıra, mesleki iş birliği, topluma saygı, toplumsal saygınlık, teori-uygulama bütünleşmesi, kullanıcılara eşit mesafede olma ve kullanıcıya ilişkin bilgilerin gizliliği mesleki etik ilkelerin temel konuları olarak görünmektedir (Barzirjian, 1990; Çelik ve Tonta, 1996; Du Mont, 1991; Keseroğlu, 1996; Severson, 1997).

Kütüphane ve kütüphanecilik etiği hakkında yapılan çalışmalarda gündem olan diğer bir konu da farklı türden kütüphanelerde görev yapan profesyonellerin bir araya gelerek kütüphanecilik etiği ile ilgili el kitabı, izlek vb. nitelikte rehberlerin hazırlanması gerekliliğine yapılan vurgu ve bu yöndeki çabalarıdır (Alpay, 1997; Bunge, 1991; Finks, 1991; Subaşıoğlu, 1997). Bu dönemde de ulusal ve uluslararası alan yazınında aynı dönemde benzer öncelik ve hassasiyetlerin sergilendiği görülmektedir. Sürecin Türkiye'de kütüphanecilik mesleğinin evrimi açısından ayrı bir noktada duran önemi, disiplinin ülkedeki en köklü ve büyük sivil toplum örgütlenmesi olan TKD tarafından ilk kez mesleki etik ilkelerin belirlenmesi (TKD, 2025) ve kamuyla paylaşılmış olmasıdır.

Yeni bin yılla birlikte kütüphane ve kütüphanecilik etiği hakkında yapılmış olan çalışmalarda belirleyici olan temel unsur, başta bilişim olmak üzere, teknoloji alanında yaşanan yoğun gelişmelerdir. Buna bağlı olarak etik-kütüphane ve etik-kütüphaneci yakınsamasının odağında yer alan öncelikli kavramlar internet ve sosyal medya ile bu iki yeniliğin bilgiye ilişkin tutum ve davranışlarda yarattığı etki ağı olmuştur. Özellikle kullanıcıların bilgiyi gereksinim olarak görme, elde etme ve seçme alışkanlıklarında yaşanan geri dönüşmez değişim, doğal olarak kütüphanecilik mesleğinin etik değerleri, ikilemleri ve gerilimlerini de başkalaştırmıştır. Bu süreçte ilgili çalışmalarda üzerinde en çok durulan hususlardan biri, internetin yaşanan değişim sürecine etkisidir (Akkaya, 2014; Hauptman, 2010; Jones ve Salo, 2018; Lankes, 2008; McMenemy, 2007; Shachaf, 2005; Wilkinson, 2014; Yılmaz, 2007; Yılmaz, 2012). Söz konusu çalışmalarda, küresel yaklaşımın biraz daha görünür hale geldiği fark edilmektedir.

2000'li yıllarla birlikte etik-kütüphane ilişkisini saha araştırmaları üzerinden resmetmeyi hedefleyen çalışmaların sayısında da dikkati çeken bir artış söz konusudur. Bu tutumun arka planında yer alan asıl unsurun, kütüphanelerin bilgi kaynakları temelindeki kütüphane çalışanları tarafından yürütülen iş ve işleyişlerin yanı sıra, kullanıcıların da tutum ve davranışları ile kuruma ilişkin algılarının mesleki etik açısından ne denli önemli olduğunun daha net fark edilmesi yer almaktadır. İşaret edilen farkındalık hem kütüphane çalışanlarının hem de kullanıcıların kütüphanecilik etiği konusundaki görüş, eleştiri ve önerilerini belirlemeye, genel mesleki etik ilkeler üzerinden betimleyen nitel araştırmaların sayısını arttırmıştır. Bu bağlamda ilgili çalışmalarda üzerinde en çok durulan nokta, ulusal ve uluslararası boyutta kütüphanecilik mesleki etik ilkelerinin bu süreçte başka bir noktaya evrilen elektronik ortam ve internet dünyasını ve beraberinde getirdiği zorunlulukları dikkate alma gerekliliğidir (Akkaya, 2014; Alaca ve Yılmaz, 2015; Çakırer ve Akkaya, 2021; Hansson, 2017; Kızılöz, 2014; Kshirsagar, 2016; Thirupathi, 2024; Vaagan, 2012;). 2000'li yıllarda kaleme alınan alan yazınında üzerinde durulan diğer bir husus da mesleki etik ve mesleki tatmin ile iş doyumu ilişkisidir (Çakırer ve Akkaya, 2021; Kshirsagar, 2016).

Son yıllarda etiğin bilgi bilim disiplini ile ilişkilendirildiği çalışmalarda ön plana çıkan diğer bir yaklaşım, etik anlayış ve öncelikler ile ikilemlerin kütüphane türlerine bağlı olarak değişebileceğine/değişmesi gerektiğine dikkati çeken ve bununla birlikte, yaşanan süreçte yapay zekânın önemine değinen araştırmalardır (Brian, 2018; Bradley, 2022; Ethical dilemmas for librarians..., 2013; Ethical dilemmas in the information society..., 2014; Koehler, 2015; Miltenoff ve Hauptman, 2005). Bir bölümü kolektif bir çabanın ürünü olan bu çalışmalar, kütüphanecilik etiğinin toplumsal, sosyal, kültürel ve teknolojik gelişmeler ve değişimlerden doğrudan etkilendiğini göstermektedir. Kütüphanecilik mesleğinin doğası dikkate alındığında, söz konusu etkileşim ve değişimin olağan bir yönelim olduğunu, aksi halde kütüphanelerin toplumsal kabulünün sürdürülebilirliğinin mümkün olmayacağını, toplum temelli kurum ve hizmet felsefesinin anlamını yitireceğini söylemek yanlış olmayacaktır. Söz konusu

etki ağı kendine özgü farklılıklara sahip olsa da tüm kütüphane türleri için görmezden gelinemeyecek bir gerçekliktir. Bu çalışmada, mesleki etik odağında dile getirilen gerçeklik seçili evren üzerinden üniversite kütüphaneleri odağında serimlenmeye çalışılmıştır.

Amaç, Kapsam ve Yöntem

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmanın amacı ve kapsamının yanı sıra araştırmada kullanılan yöntemlere ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Belirlenen amaca uygun olarak geliştirilen araştırma soruları da bu başlık altında paylaşılmıştır.

Araştırmanın Amacı ve Araştırma Soruları

Diğer meslek alanlarında olduğu gibi kütüphanecilik mesleğinde de etik, temelde herkes için “daha iyi” olanın arayışdır ve topluma hizmet verirken doğruyu yapmak, dürüst olmak ve kullanıcıların haklarını korumak gibi ilkeleri içerir. Etik değerler, kütüphanecilerin mesleklerini nasıl icra ettiğini, kullanıcılarıyla ve toplumla ilişkilerini belirler. Kütüphanelerin sahip olduğu toplumsal kültür kurumu kimliği, etik-kütüphanecilik ilişkisini daha da önemli ve öncelikli kılar. Zira toplumsal kültür kurumlarında etiğin önemi ve gerekliliği yalnızca bireysel sorumluluklar ve profesyonel ilkelerle değil, aynı zamanda bu kurumlarla etkileşimde bulunan tüm paydaşlar açısından da büyük bir rol oynar. Bu bağlamda, aralarında kütüphanelerin de yer aldığı toplumsal kültür kurumlarında etik, sadece kurumların iç işleyişini değil, aynı zamanda bu kurumlarla etkileşen toplum üyelerinin, devletin, eğitim kurumlarının ve diğer ilgili tarafların da adil, dürüst ve sorumlu bir şekilde işlemelerini sağlayacaktır.

Bu çalışmada, seçili evren (İzmir’de bulunan yükseköğretim kurumları) üzerinden üniversite kütüphanelerinde görev yapan kütüphane çalışanlarının mesleki tecrübeleri ışığında meslek etiği, kütüphanecilik mesleki etik ilkeleri ile ilkelerin gerekliliği, anlaşılabilirliği, yeterliliği ve yararlılığına ilişkin görüşleri ile bu konudaki yetkinliklerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Amaca bağlı olarak, kütüphane çalışanlarının mesleki etik, kütüphanecilik etiği ve mesleki etik ilkeler bağlamındaki farkındalıkları, ilkelere ilişkin duyarlılıkları, eleştirdikleri yanlar ve mesleğin icrasında yaşadıkları etik ikilemler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmanın evrenini oluşturan kütüphane çalışanlarının meslek etiği ve mesleki etik ilkeler konusundaki farkındalığını arttırarak, konunun öneminin alanın gündemi olmasına katkı sağlamak, araştırmanın bütünüyle hedefidir. Söz konusu amaç ve bütünüyle hedef doğrultusunda çalışmanın araştırma soruları şunlardır;

- Çalışanların etik ve meslek etiği konusundaki farkındalıkları ve yetkinlikleri ne düzeydedir?

- Çalışanlar kütüphanecilik etiğı ve ifade ettikleri konusunda kendilerini ne düzeyde yeterli görmektedir?
- Çalışanların TKD Mesleki Etik İlkeleri konusundaki farkındalıkları ve ilkelere yaklaşımı nedir?
- Çalışanların etik ve meslek etiğı konusundaki farkındalık ve önemseme düzeylerinde bir farklılık var mıdır?
- Çalışanların kütüphaneciliğın yeni dinamikleri ile etik ilkelerin örtüşmesi konusundaki düşünceleri nelerdir?

Kapsam

Çalışmanın kapsamını, Yükseköğretim Kurumu (YÖK)'na bağılı olarak İzmir'de eğitim veren yükseköğretim kurumları bünyesinde hizmet veren ve genel olarak "üniversite kütüphaneleri" olarak tanımlanan kütüphaneler oluşturmaktadır. On farklı (Ege Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, İzmir Bakırçay Üniversitesi, İzmir Demokrasi Üniversitesi [devlet], İzmir Ekonomi Üniversitesi, Yaşar Üniversitesi, İzmir Tınaztepe Üniversitesi, İzmir Kavram Meslek Yüksekokulu [vakıf]) yükseköğretim kurumu bünyesinde hizmet veren bu kütüphanelerde üniversitelerin ilgili bilim alanlarından (Kütüphanecilik Bölümü, Arşivcilik Bölümü, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü) mezun olanların yanı sıra, farklı alanlarda ve farklı düzeylerde eğitim görmüş olmasına karşın kütüphanelerde istihdam edilen 111 personel (Daire başkanı, müdür, şube müdürü, birim sorumlusu, yönetici, öğretim görevlisi, kütüphaneci, uzman, şef, bilgisayar işletmeni, ayniyat saymanı, memur, işçi, hizmetli, koruma/güvenlik görevlisi, teknisyen vb.) görev yapmaktadır. Bu sayıya ilgili kurumların resmî web adreslerinde kamuyla paylaşılan "personel" bilgilerinden ulaşılmış, söz konusu bilgiler, kütüphane yöneticileri ile görüşülerek de doğrulanmıştır. Ancak araştırma, bu kütüphanelerde ilgili bilim alanında lisans eğitimi almış olanlar ve farklı alanlarda eğitim görmüş olmasına karşın, kullanıcılara hizmet sunumu noktasında doğrudan sorumluluğı olan kütüphane çalışanları evreninde yürütülmüştür. Söz konusu niteliklere sahip kütüphane personelinin sayısı kurumların görevlendirme politikalarına bağılı olarak değişmekle birlikte, araştırma sürecinde bu sayının 61 olduğu tespit edilmiş ve bu sayı da kütüphane yöneticileri tarafından doğrulanmıştır.

Yöntem

Araştırmada etik, meslek etiğı ve kütüphanecilik etiğı ile kütüphanecilik mesleğinin etik ilkeleri üzerinden literatürü de gözeten genel bir değerlendirmenin yapıldığı

ve kavramsal arka planın kurgulandığı bölümlerde betimleme yönteminden yararlanılmıştır. Betimleme yönteminden yararlanan araştırmalarda, çalışma konusunun amaç ve araştırma sorularıyla ilişkili olarak belirli sınırlılıklarla tasvir edilmesi esastır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 224). Araştırmanın sahadan veri elde edilmesinde nicel yöntem tercih edilmiştir. Verilerin sayısal olarak ifade edildiği ve istatistiksel analizlerin çözümlemeleri aracılığı ile sosyal olguları inceleyen ve söz konusu olgular arasındaki neden sonuç ilişkilerini ortaya koyan bu yöntemle araştırmaya katılan kütüphane çalışanlarının genelleştirilebilir yaklaşımlarının analizi hedeflenmiştir (Creswell, 2019, s. 25-26).

Veri Toplama

Belirlenen sınırlılıklara betimlenen metnin kurgulanmasında veri toplama aracı olarak literatür taramasından yararlanılmıştır. Literatür taraması, alan yazın kapsamında mevcut kaynak ve belgelerin incelenmesine dayalı veri toplama tekniğidir (Karasar, 2009, s. 65). Seçili evren üzerinden üniversite kütüphanesi çalışanlarının meslek etiği algısı ve mesleki etik ilkeler farkındalığının ortaya konulmasında ise belirli bir konu hakkında bireylerin görüş, düşünce, tutum, bilgi veya deneyimlerini toplamak amacıyla hazırlanan bir dizi sorudan oluşan veri toplama aracı (Walliman, 2021, s. 87-88) olan anket tekniğinden yararlanılmıştır. Bu kapsamda; kişisel ve mesleki özellikler, mesleki etik ile ilgili önermeler, kütüphanecilik etiği ile ilgili önermeler ve mevcut kütüphanecilik etik ilkelerine ilişkin görüşler başlıklarında 47 sorudan oluşan bir anket hazırlanmıştır. Dört grupta hazırlanan anket sorularının faktör dağılımı; kişisel ve mesleki özellikler' (11 soru), 'meslek etiği ile ilgili önermeler' (16 soru), 'kütüphanecilik etiği ile ilgili önermeler' (15 soru) ve mevcut kütüphanecilik ilkelerine ilişkin görüşler' (5 soru) şeklinde kurgulanmıştır. Söz konusu anket için İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Etik Kurulundan 11 Aralık 2024 tarihli, 2024/21-04 Karar Numarasıyla Etik Kurul Onayı alınmıştır.

Anket için ilk aşamada, 12-16 Aralık 2024 tarihleri arasında 8 kişi ile pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Pilot çalışma sonuçlarına ilişkin değerlendirmede önermelerin katılımcılar açısından net ve anlaşılır olduğu, yapılandırılmamış soruların yanıtlarının anlaşılır ve bireysel yorumlamaya uygun olduğu tespit edilmiştir. Ön-test ve doğrulanması sürecinin ardından, 17 Aralık 2024 tarihinden itibaren, belirlenen kapsam çerçevesinde çalışmanın evrenini oluşturan 61 üniversite kütüphanesi çalışanı ile yüz yüze görüşmeler yapılmaya başlanmıştır. Söz konusu çalışanların 48'i ile yüz yüze görüşülerek anket sorularını yanıtlamaları sağlanmıştır. İş takvimlerinin yoğunluğu nedeniyle yüz yüze görüşülemeyen 5 kütüphane çalışanı ise anketi elektronik ortamda yanıtlamıştır. Veri toplanılması için son tarih olarak belirlenen 17 Ocak 2025 tarihi itibarıyla yanıtlanan toplam anket sayısı 53'e ulaşmıştır ve bu sayı araştırmanın evrenin %86,88'ine karşılık gelmektedir.

Cohen ve diğerleri (2000) ile Sekaran ve Bougie (2016)'a göre evren büyüklüğü 70 kişiye kadar olan bir grubun $\pm 0,05$ hata payı ile evreni temsil edecek örneklem sayısı 58 (%82,85) olarak belirlenmiştir. Bu temsil oranı 61 kişilik evren büyüklüğü için 53 örneklemle karşılanmaktadır. 53 katılımcıdan gelen yanıtlar, değişkenlerle ilişkilendirilerek ve testler uygulanarak analiz edilmiştir.

Veri Analizi

Anket verilerinin değişkenler dışında kalan grubunun analizinde Likert ölçeğinden yararlanılmıştır. Likert ölçeği, elde edilen anket verilerinin geriye dönük fikir, görüş ve ihtiyaç gibi birtakım bilgiler olarak iyileştirme çalışmalarını destekleyecek anket tekniklerinden biridir. Anket uygulaması esnasında kimi kütüphane çalışanlarının ankette yer alan bazı soruların yanıtlarını net verme konusunda kararsız kalmaları nedeniyle, katılımcılara yöneltilen bazı soruların yanıtlarının daha esnek olması ve isabet oranının artırılması için, çalışmada verilen yanıtlar; "evet"="katılıyorum", "hayır"="katılmıyorum" ve "kısmen"="kararsızım" şeklinde eşleştirilmiş, "fikrim yok" yanıtı ise aynı biçimi ile korunmuştur. Ankettten elde edilen verilerin analizi SPSS 25 istatistik paket programı ile yapılmıştır. Anket verileri tamamlayıcı istatistikten yararlanılarak analiz edildikten sonra, bulgulara göre değerlendirmeler yapılmıştır.

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, katılımcıların gönüllülük esasına dayalı olarak yanıtladıkları anketlerin analiz edilmesiyle elde edilen bulgular sunulmuştur. Bulgular, kütüphane çalışanlarına ilişkin değişkenler, kütüphanecilik etiğiyle ilgili anket sorularına verdikleri yanıtlar, çalışanların mesleki etik kavramına yönelik farkındalık düzeyleri ve mevcut etik ilkelere dair görüşler doğrultusunda alt başlıklar halinde yapılandırılmıştır.

Kütüphane Çalışanlarına İlişkin Değişkenler

Bu bölümde, ankete gönüllü olarak katılan bireylerin belirli demografik özellikleri detaylı bir şekilde sunulmuştur. Tablo 1'de ankete katılanların yaş aralıkları ile eğitim düzeyleri birlikte gösterilmiştir. Katılımcıların yaş dağılımına bakıldığında, 35 yaş ve üzerindeki çalışanların toplam katılımcılar içinde önemli bir çoğunluğu oluşturduğu (%50,00) tespit edilmiştir. Bu durum, kütüphane çalışanlarının yaş açısından daha olgun bir profil sergilediğini göstermektedir. Uzun yıllardır meslekte yer alan çalışanların, kurumsal etik standartlara ve mesleki sorumluluklara ilişkin daha fazla deneyime sahip olabileceği düşünülmektedir. Öte yandan yaşın doğrudan mesleki deneyimi belirleyen bir faktör olmadığı da göz önünde bulundurulmalıdır. Bu durumun tüm bireyler için geçerli olmadığı, bireysel etik algılar ve eğitim süreçleri gibi değişkenlere bağlı olduğu da dikkate alınmalıdır. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde bu konuda daha detaylı bir analiz sunulmuştur. Ankete katılan kütüphane çalışanlarının 27'si (%50,94) kadın, 26'sı

(%49,06) erkektir. Bu dağılım, kütüphane çalışanlarının cinsiyet açısından dengeli bir temsile sahip olduğunu göstermekte ve kütüphane hizmetlerinin sunumu ve mesleki etik ilkelerinin uygulanması açısından çeşitliliğin korunmasına katkı sağlamaktadır. Kütüphanecilik mesleğinde etik sorumlulukların cinsiyet farkı gözetmeksizin benzer biçimde algılanıp uygulanabilirliğini değerlendirmek açısından da bu dağılım anlamlı bulunmuştur.

Tablo 1

Ankete Katılan Kütüphane Çalışanlarının Cinsiyet-Yaş Durumu Bilgisi

Yaş	N	%
18-24	3	5,77
25-34	9	17,31
35-44	26	50,00
45-54	10	19,23
55 ve üstü	4	7,69
Toplam	53	100
Cinsiyet		
Kadın	27	50,94
Erkek	26	49,06
Toplam	53	100

Katılımcıların eğitim durumlarına bakıldığında, kütüphane çalışanlarının büyük çoğunluğunun lisans (%60,38-32 kişi) ve lisansüstü (%26,42-14 kişi) mezunu olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim lise (%7,55-4 kişi) ve önlisans (%5,66-3 kişi) mezunlarının düşük oranı, meslek içinde yükseköğretim düzeyindeki eğitimin belirleyici bir unsur olduğunu düşündürmektedir. Bu durum, kütüphane hizmetleri ile akademik bilgi ve mesleki formasyon ilişkisinin önemli bir noktada durduğunu ortaya koymaktadır. Mevcut durumun doğal olarak mesleki etik ilkelere yönelik farkındalık konusunda da olumlu bir fikir sunduğu düşünülmektedir. Katılımcıların büyük bir kısmı (%73,58-39 kişi) devlet üniversitelerinde görev yaparken, %26,42'si (14 kişi) vakıf üniversitelerinde hizmet sunmaktadır. Kurumsal dağılım bağlamında değerlendirildiğinde, İzmir'deki devlet üniversitelerinin sayıca vakıf üniversitelerinden fazla olması, çalışmaya katılan kütüphane çalışanlarının büyük çoğunluğunun devlet üniversitelerinde görev yapmasını doğal bir sonuç haline getirmektedir. Bu durum, devlet üniversitelerinin genellikle daha geniş ölçekli kütüphane yapısına ve daha fazla istihdam olanağına sahip olduğu gerçeğiyle de örtüşmektedir.

Araştırma kapsamında, birlikte gösterilmesinin daha anlamlı olacağı değerlendirilerek, çalışmaya katkı veren kütüphane çalışanlarının Bilgi ve Belge Yönetimi (BBY) bölümü mezunu olup olmadıkları ile kurum içindeki statülerine ilişkin veriler Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2

Çalışanların BBY Bölümü Mezuniyet Durumu ve Kurumsal Statüleri

Kurum içi statü	BBY Mezunu (N)	%	BBY Mezunu Değil (N)	%	Toplam	%
Yönetici	11	35,48	4	18,18	15	28,13
Öğr. Gör.	2	7,47	0	00,00	2	3,87
Kütüphaneci	12	38,70	1	4,54	13	24,63
Kullanıcı Hizmetleri Çalışanı	6	18,35	5	22,73	11	20,74
Bilgisayar İşletmeni	0	00,00	3	13,63	3	5,66
Memur	0	00,00	4	18,18	4	7,54
Büro Personeli	0	00,00	2	9,09	2	3,77
Diğer Çalışan	0	00,00	3	13,63	3	5,66
Toplam	31	100	22	100	53	100

Tablo 2’de görüldüğü gibi, ankete katılan kütüphane çalışanlarının büyük çoğunluğu (%58,49) BBY bölümü mezunudur. Ancak, meslek dışından gelen çalışanların da kütüphanelerde önemli bir orana sahip olduğu (%41,51) dikkat çekmektedir. Bu durum, kütüphanelerin yalnızca BBY mezunlarıyla değil, farklı disiplinlerden gelen bireylerle de hizmet sunduğunu göstermektedir. Kurum içi statü dağılımı incelendiğinde, katılımcıların en büyük kısmının yönetici (%28,13), kütüphaneci (%24,63) ve kullanıcı hizmetleri çalışanı (%20,74) olarak görev yaptığı görülmektedir. Pek çok meslekte olduğu gibi, kütüphanecilikte de etik ilkelere bağlılık yalnızca akademik formasyonla değil, mesleğe duyulan bağlılık, deneyim ve çalışma ortamı gibi çeşitli faktörlerle şekillenmektedir. Bu çerçevede, BBY mezunu olmayan çalışanların mesleki etik ilkelerle uyumu ve meslek içindeki etik farkındalık düzeyi, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde detaylı olarak ele alınmıştır.

Katılımcıların Etik ve Meslek Etiği Yetkinlikleri

Günümüzde aktif olarak eğitim veren BBY bölümlerinin müfredatında yer alan etik dersleri, mezun kütüphanecilerin mesleki etik ilkeleri, uygulama süreçleri ve

etik ikilemler konusunda daha yüksek bir farkındalığa sahip olmaları beklenen bir durum haline getirmektedir. Bu doğrultuda, çalışmada katılımcıların etik ve mesleki yetkinliklerinin değerlendirilmesi sürecinde BBY mezunu olup olmama durumu önemli bir değişken olarak ele alınmıştır. Yanıtların analizi yapılırken de (Tablo 3), BBY mezunu olan ve olmayan bireyler arasındaki olası farkları belirlemek amacıyla bu ayrım temel bir ölçüt olarak kullanılmıştır.

Tablo 3

Çalışanların Formasyonları ile Mesleki Etik Yetkinlikleri

Sorular	BBY mezunu olanlar (N)	(%)	BBY mezunu olmayanlar (N)	(%)
Mesleki etik kavramını daha önce duyduunuz mu?				
Evet	30	96,77	19	86,36
Hayır	1	3,23	3	13,64
Toplam	31	100	22	100
Mesleki etik ile ilgili bir eğitim aldınız mı?				
Evet	21	67,74	6	27,27
Hayır	10	32,26	16	72,73
Toplam	31	100	22	100
Almış olduğunuz eğitim size mesleki etik konusunda bilgi kazandırdı mı?				
Evet	19	61,30	11	50,00
Hayır	4	12,90	6	27,27
Fikrim yok	8	25,80	5	22,73
Toplam	31	100	22	100

Tablo 3'te görüldüğü gibi, mesleki etik farkındalık ve eğitim durumu açısından BBY bölümü mezunu olan ve olmayan çalışanlar arasında farklılıklar bulunmaktadır. BBY bölümü mezunlarının %96,77'si mesleki etik kavramını daha önce duyduğunu belirtirken, BBY mezunu olmayan çalışanlarda bu oran %86,36 olarak belirlenmiştir. Bu fark görece düşük olsa da kendi çapında bir anlam ifade etmektedir. Mesleki etik eğitimi alma durumu incelendiğinde, BBY mezunlarının %67,74'ü mesleki etik konusunda eğitim aldığını ifade ederken, BBY mezunu olmayanlarda bu oran yalnızca %27,27 olarak ortaya çıkmaktadır. Öte yandan alınan mesleki etik eğitiminin ne ölçüde bilgi kazandırdığına dair veriler de dikkat çekicidir. BBY mezunlarının %61,30'u aldıkları eğitimin kendilerine mesleki etik konusunda bilgi kazandırdığını belirtirken, BBY mezunu olmayanlarda bu oran %50 olarak tespit edilmiştir. Bu fark, mesleki etik eğitiminin yalnızca formasyonla değil, aynı zamanda içerik ve sunum yöntemleriyle de doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir.

Kütüphane çalışanlarının mesleki etik temalı etkinliklere katılım durumları ve bu konudaki eğitim talepleri Tablo 4'te ayrıntılandırılmıştır.

Tablo 4

Çalışanların Mesleki Etik Temalı Etkinliklere Katılım Durumu ve Eğitim Talepleri

Sorular	BBY mezunu olanlar (N)	(%)	BBY mezunu olmayanlar (N)	(%)
Mesleki etik ile ilgili seminer, panel, söyleşi, sempozyum vb. katıldınız mı?				
Evet	17	54,83	6	27,27
Hayır	14	45,17	16	72,73
Toplam	31	100	22	100
Mesleki etik ile ilgili bir eğitim programı açılrsa katılmak ister misiniz?				
Evet	27	87,09	17	77,27
Hayır	4	12,81	5	22,73
Toplam	31	100	22	100

Mesleki etik ile ilgili seminer, panel, söyleşi ve sempozyum gibi etkinliklere katılım durumu incelendiğinde, BBY bölümü mezunu 17 kişi (%54,83) bu tür etkinliklere katıldıklarını belirtirken, BBY mezunu olmayanlarda bu sayı 6 kişi (%27,27) olarak kalmıştır. Buna karşın, BBY mezunu olmayan 14 kişi (%45,17) bu tür etkinliklere hiç katılmadıklarını ifade etmiş, BBY mezunlarında ise etkinliklere katılmayanların sayısı 16 kişi (%72,73) olarak belirlenmiştir. Bu veriler, her iki grupta da mesleki etik temalı etkinliklere katılımın sınırlı olduğunu göstermektedir.

Mesleki etik ile ilgili bir eğitim programı açılması durumunda katılma isteği değerlendirildiğinde, BBY mezunu 27 kişi (%87,09), BBY mezunu olmayan 17 kişi (%77,27) bu tür bir eğitime katılmak istediklerini ifade etmiştir. Bu yüksek oranlar, mesleki etik konusunda çalışanların büyük çoğunluğunun daha fazla eğitim alma konusunda istekli olduğunu göstermektedir. Katılım istemeyenlerin sayısı ise BBY mezunlarında 4 kişi (%12,81), BBY mezunu olmayanlarda 5 kişi (%22,73) olarak belirlenmiştir.

Tablo 5'te, mesleki etik ilkelerinin çalışma verimliliği ve hizmet kalitesini artırmadaki rolünü serimlemek amacıyla, BBY bölümü mezunu olup olmama durumu da dikkate alınarak bir önerme cümlesi oluşturulmuştur.

Tablo 5

Mesleki Etik İlkelerinin Çalışma Verimliliği ve Hizmet Kalitesine Etkisine İlişkin Görüşler

Mesleki etik ilkelerin varlığı çalışma verimliliğini ve hizmet kalitesini artırır.								
	Katılıyorum		Katılmıyorum		Kısmen		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
BBY Mezunu Olanlar	25	80,65	0	0	6	19,35	31	100
BBY Mezunu Olmayan	19	86,36	0	0	3	13,64	22	100
Toplam	44	83,02	0	0	9	16,98	53	100

Tablo 5'te görüldüğü üzere, mesleki etik ilkelerinin çalışma verimliliği ve hizmet kalitesine etkisi konusunda katılımcıların büyük çoğunluğu olumlu görüş bildirmiştir. BBY bölümü mezunu olan katılımcıların %80,65'i (25 kişi), BBY bölümü mezunu olmayan katılımcıların ise %86,36'sı (19 kişi) mesleki etik ilkelerinin çalışma verimliliğini ve hizmet kalitesini artırdığına katıldıklarını ifade etmiştir. Bu yüksek oranlar, mesleki etik ilkelerinin kütüphane hizmetlerinde daha etkin ve kaliteli bir işleyiş sağladığına dair yaygın bir kabul olduğunu göstermektedir. Etik ilkelerin, çalışanların iş süreçlerini daha düzenli yürütmelerine katkı sunduğu, kurumsal sorumluluk bilincini artırdığı ve kullanıcı hizmetlerinin daha sistematik şekilde yürütülmesine olanak sağladığı düşünülmektedir. Konuya ilişkin olarak elde edilen en çarpıcı veri, katılımcıların tamamının etik ilkelerin çalışma kalitesi ve hizmet verimliliğini arttıracığına ilişkin önermeyi tamamen reddetmemeleridir.

Tablo 6

Çalışanların Mesleki Etik Standartları, Mesleki Değerler ve Kurumsal Etik İkilemlerine İlişkin Görüşleri

Sorular	BBY mezunu olanlar (N)	(%)	BBY mezunu olmayanlar (N)	(%)
Kişisel meslek etiği standardınız var mı?				
Evet	24	77,41	16	72,72
Hayır	1	3,24	3	13,64
Kısmen	6	19,35	3	13,64
Toplam	31	100	22	100
Mesleki değerler konusunda yeterince bilgili olduğunuzu düşünüyor musunuz?				
Evet	18	58,06	7	31,82
Hayır	1	3,23	2	9,09
Kısmen	12	38,71	13	59,09
Toplam	31	100	22	100
Mesleki bireysel doğrularınız ile kurumsal doğrular arasında seçim yapmak zorunda kalıyor musunuz?				
Evet	11	35,48	7	31,82
Hayır	5	16,13	5	22,73
Kısmen	15	48,9	10	45,45
Toplam	31	100	22	100

Tablo 6'da görüldüğü üzere, kişisel mesleki etik standardına sahip olduğunu belirten katılımcıların oranı BBY mezunları arasında %77,41 (24 kişi), BBY mezunu olmayanlar arasında ise %72,72 (16 kişi) olarak belirlenmiştir. Bu yüksek oranlar, meslek içi deneyimin ve kişisel etik algısının, eğitim türü ve düzeyinden bağımsız olarak gelişebileceğini düşündürmektedir. Kararsız olduğunu belirten katılımcıların oranı BBY mezunları arasında %19,35 (6 kişi) iken, BBY mezunu olmayanlar arasında %13,64 (3 kişi) olarak tespit edilmiştir. BBY mezunları arasında daha yüksek olan bu kararsızlık oranı, akademik etik eğitiminin kişisel etik standartlarını belirlemede daha fazla sorgulamaya neden olabileceğini düşündürmektedir. Mesleki değerlere dair bilgi düzeyi incelemesinde, BBY mezunlarının %58,06'sı (18 kişi) kendini yeterli görürken, BBY mezunu olmayanlarda bu oran %31,82 (7 kişi) olarak belirlenmiştir. Bu fark, mesleki eğitim almanın etik değerlere yönelik bilgi düzeyini artırmada önemli bir etken olabileceğini göstermektedir. Buna karşılık, kararsız olanların oranı BBY mezunu olmayanlar arasında %59,09 (13 kişi) ile oldukça yüksek bir seviyededir. Bu durum, meslek dışından gelen bireylerin, mesleki etik değerler konusunda yeterli bilgiye sahip olup olmadıkları konusunda daha fazla belirsizlik yaşadıklarını düşündürmektedir. Mesleki bireysel doğrular ile kurumsal etik

ilkeler arasında seçim yapmak zorunda kalan katılımcıların oranı BBY mezunları arasında %35,48 (11 kişi), BBY mezunu olmayanlar arasında ise %31,82 (7 kişi) olarak belirlenmiştir. Bu oranlar, her iki grup için de etik ikilemlerle karşılaşma düzeyinin benzer olduğunu göstermektedir. Ancak, kararsız olanların oranı BBY mezunları arasında %48,9 (15 kişi), BBY mezunu olmayanlar arasında %45,45 (10 kişi) olarak tespit edilmiştir. Kesinlikle bağımsız bir çalışmayı gerektiren bu durum, katılımcıların önemli bir kısmının kurumsal etik ilkeler ile bireysel etik anlayışları arasında zaman zaman belirsizlik yaşadıklarını ve kesin bir yanıt veremediklerini ortaya koymaktadır.

Tablo 7

Katılımcıların Çalıştıkları Kurum ve Sorumluluklarına Yönelik Görüşleri

Sorular	Devlet üniversitesi çalışanı (N)	(%)	Vakıf üniversitesi çalışanı (N)	(%)
Kurum içinde üstlendiğiniz sorumluluklara ilişkin görev tanımınız eksiksiz yapılmış mıdır?				
Evet	17	43,59	10	71,43
Hayır	13	33,33	0	0
Kısmen	9	23,08	4	28,57
Toplam	39	100	14	100
Kurumunuzda fikirlerinizi açıkça ifade edebiliyor musunuz?				
Evet	29	74,36	10	71,43
Hayır	2	5,13	0	0
Kısmen	8	20,51	4	28,57
Toplam	39	100	14	100
Kurumunuzda yönetici çalışan ilişkisini yeterli düzeyde buluyor musunuz?				
Evet	26	66,67	10	71,43
Hayır	4	10,25	0	0
Kısmen	9	23,08	4	28,57
Toplam	39	100	4	100

Tablo 7’de görüldüğü gibi, çalışanların görev tanımları, kurumsal iletişim olanakları ve yönetici-çalışan ilişkileri, çalıştıkları kurum türüne bağlı olarak farklılaşmaktadır. Devlet üniversitelerinde görev yapan çalışanların %43,59’u (17 kişi), vakıf üniversitelerinde çalışanların ise %71,43’ü (10 kişi), kendilerine verilen görev tanımının eksiksiz olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte, devlet üniversitesi çalışanlarının %33,33’ü (13 kişi) görev tanımlarının eksik veya belirsiz olduğunu ifade ederken, vakıf üniversitelerinde bu yönde olumsuz görüş bildiren herhangi bir katılımcı bulunmamaktadır. Bu durum, vakıf üniversitelerinde çalışan personelin görev tanımları konusunda daha net bir

çerçeveye sahip olduğunu düşündürmektedir. Öte yandan kısmen yanıtını veren katılımcıların oranı devlet üniversitelerinde %23,08 (9 kişi), vakıf üniversitelerinde ise %28,57 (4 kişi) olarak belirlenmiştir. Bu oranlar, özellikle devlet üniversitelerinde görev tanımlarının belirlenmesi sürecinde çalışanlar açısından bir belirsizlik yaşanabileceğini göstermektedir.

Kurumsal iletişim açısından değerlendirildiğinde, çalışanların fikirlerini açıkça ifade edebilme durumlarına ilişkin veriler, kurum türleri arasında benzer bir eğilim sergilemektedir. Devlet üniversitesi çalışanlarının %74,36'sı (29 kişi), vakıf üniversitesi çalışanlarının ise %71,43'ü (10 kişi) fikirlerini özgürce ifade edebildiklerini belirtmiştir. Olumsuz görüş bildirenlerin oranı devlet üniversitelerinde %5,13 (2 kişi) iken, vakıf üniversitelerinde bu yönde olumsuz görüş belirten çalışan bulunmamaktadır. Kararsız kalan çalışanların oranı ise devlet üniversitelerinde %20,51 (8 kişi), vakıf üniversitelerinde %28,57 (4 kişi) olarak tespit edilmiştir. Bu veriler, kurumsal iletişim kanallarının her iki kurum türünde de belirli bir düzeyde açık olduğunu, ancak çalışanların bir kısmının ifade özgürlüğü konusunda tereddüt yaşayabildiğini göstermektedir.

Yönetici-çalışan ilişkilerinin yeterliliği konusunda vakıf üniversitesi çalışanlarının daha olumlu görüş bildirdiği görülmektedir. Vakıf üniversitesi çalışanlarının %71,43'ü (10 kişi), devlet üniversitesi çalışanlarının ise %66,67'si (26 kişi) yönetici-çalışan ilişkilerini yeterli bulduklarını ifade etmiştir. Yönetici-çalışan ilişkilerini yetersiz bulanların oranı devlet üniversitelerinde %10,25 (4 kişi) iken, vakıf üniversitelerinde bu yönde olumsuz görüş bildiren çalışan bulunmamaktadır. Bununla birlikte, kısmen yanıtını veren çalışanların oranı devlet üniversitelerinde %23,08 (9 kişi), vakıf üniversitelerinde ise %28,57 (4 kişi) olarak belirlenmiştir. Bu bulgular, çalışanların önemli bir bölümünün yönetici-çalışan ilişkilerini değerlendirme noktasında kesin bir görüş belirtmediğini göstermektedir.

Tablo 8

Katılımcıların Mesleki Tatminlerinin Karşılama Durumu

Kütüphanecilik mesleği mesleki tatmin açısından beklentilerimi karşılıyor.								
	Katılıyorum		Katılmıyorum		Kısmen		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Yönetici	11	73,33	0	0	4	26,67	15	100
Kütüphaneci	8	61,54	0	0	5	38,46	13	100
Kullanıcı Hizmetleri Çalışanı	7	63,64	0	0	4	36,36	11	100
Memur	2	50	1	25	1	25	4	100
Bilgisayar İşletmeni	0	0	1	33,33	2	66,67	3	100
Öğretim Görevlisi	1	50	1	50	0	0	2	100
Büro Personeli	1	50	0	0	1	50	2	100
Diğer Çalışan	1	33,33	1	33,33	1	33,34	3	100

Tablo 8’de görüldüğü gibi, yönetici, kütüphaneci ve kullanıcı hizmetleri çalışanlarının mesleklerinden daha yüksek oranda tatmin duydukları tespit edilmiştir. Bu durum mesleğin merkezinde yer alan pozisyonların doğrudan bilgi yönetimi ve kullanıcı etkileşimi ile ilgili olmasından kaynaklandığını düşündürmektedir. Memur, bilgisayar işletmeni ve diğer destek hizmetleri yürüten çalışanlar arasında iş doyumuna ilişkin belirsizlik oranı daha yüksektir. Kütüphanecilik mesleğinin kendi ilgi alanlarına ve becerilerine tam olarak hitap etmediğini düşünmeleri, bulundukları pozisyondan memnuniyetsizlik duymaları ya da üstlendikleri görev ve sorumlulukların kendilerini yeterince tatmin etmemesinin yanıtlarını şekillendiren temel etkenler arasında olduğu düşünülmektedir. Beklentilerin karşılanmasının etik duyarlılığın gelişimine doğrudan katkı sağladığı göz önüne alındığında, ilgili tablo araştırmanın evreni ve mesleki etik çerçevesinde değerlendirdiğinde dikkat çekici bir sonuç olarak yorumlanabilir.

Tablo 9

Mesleki Yasal Düzenlemelere Hâkimiyet

Kütüphane/kütüphanecilik ile ilgili yasal düzenlemeler konusunda yeterince bilgi sahibiyim.				
	BBY mezunu olanlar (N)	(%)	BBY mezunu olmayanlar (N)	(%)
Katılıyorum	9	29,23	2	9,10
Katılmıyorum	6	19,16	10	45,45
Kısmen	16	51,61	10	45,45
Toplam	31	100	22	100

Tablo 9’da ankete katılanların konuyla ilgili yasal düzenlemeler notasındaki bilgileri analiz edilmiştir. BBY bölümü mezunu olan katılımcılar arasında, yasal düzenlemeler hakkında yeterli bilgi sahibi olduğunu düşünenlerin oranı %29,23 (9 kişi) iken, %19,16’sı (6 kişi) bu konuda bilgi sahibi olmadığını ifade etmiştir. Ancak en büyük oran, %51,61 (16 kişi) ile kısmen bilgi sahibi olduğunu belirtenlerdir. Bu noktada ssıl dikkat çekici olan ise BBY bölümü mezunu olmayan çalışanlar arasında yasal düzenlemeler hakkında yeterli bilgiye sahip olduğunu belirtenlerin oranının oldukça düşük olmasıdır. Yalnızca %9,09’luk bir kesim (2 kişi) bu konuda kendini yeterli görürken, %45,45’lik iki ayrı grup (10’ar kişi) ya hiç bilgi sahibi olmadığını ya da kısmen bilgi sahibi olduğunu ifade etmiştir. Bu durum, BBY mezunu olmayan çalışanların mesleki çerçevede yasal düzenlemelerle ilgili daha fazla bilgi eksikliği yaşadığını ortaya koymaktadır. Bu bilgi eksikliği mesleki sorumlulukların yerine getirilmesi ve meslek etiği çerçevesinde bilinçli karar alma süreçleri üzerinde doğrudan etkili olabilir.

Katılımcıların Kütüphanecilik Etiği ile İlgili Yaklaşımları

Çalışmanın bu bölümünde, katılımcıların kütüphaneciliğin temel etik ilkeleri arasında yer alan bazı konulara yönelik olarak geliştirilmiş olan önermelere verdikleri yanıtlar analiz edilmiştir. Tablo 10'da ayrıntılı olarak gösterilen bilgiler, konu hakkında zengin bir yorum alanı ortaya koymaktadır.

Tablo 10

Kütüphane-Etik Yakınsamasına İlişkin Değerlendirmeler - I

Önermeler	(N)	(%)
Kütüphanede kullanıcıların bilgiye erişim hakları her koşulda gözetilir.		
Evet	50	94,34
Hayır	0	0
Kısmen	3	5,66
Toplam	53	100
Kütüphanede kullanıcılar arası ayırım olmadan eşit hizmet sunulur.		
Evet	46	86,80
Hayır	2	3,77
Kısmen	5	9,43
Toplam	53	100
Kütüphanede düşünce özgürlüğü ve sansüre ilişkin sorun yaşanmaz.		
Evet	45	84,91
Hayır	8	15,09
Kısmen	0	0
Toplam	53	100

Tablo 10'da yer alan verilere göre, katılımcıların %94,34'ü bilgiye erişim hakkının her durumda korunduğunu belirtirken, %5,66'sı bu görüşe kısmen katılmakta, ancak hiçbir katılımcı bu ifadeye tamamen karşı çıkmamaktadır. Bu sonuçlar, bilgiye erişim hakkının kütüphaneler tarafından büyük ölçüde korunduğuna dair geniş çapta bir uzlaşa olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, kısmen katılan %5,66'lık kesim, belirli koşullarda bilgiye erişimde sınırlamalar olabileceğini düşündürmektedir. Örnek olarak telif hakları, teknik altyapı eksiklikleri, bütçe kısıtlamaları veya belirli bilgi kaynaklarına erişim politikaları gibi faktörlerden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Şüphesiz ki kütüphanelerdeki hizmetlerin tarafsız ve ayrımcılıktan uzak bir şekilde sunulması meslek etiğinin temel ilkelerinden biridir. Anket sonuçlarına göre, katılımcıların büyük bir çoğunluğu %86,80 (46 kişi) kütüphanelerde kullanıcılar arasında ayırım yapılmaksızın eşit hizmet sunulduğunu belirtmiştir. Ancak, %9,43'ü (5 kişi) bu eşitliği kısmen sağlanmış olarak değerlendirirken, %3,77'lik bir kesim (2 kişi) hizmetlerde tam anlamıyla eşitlik sağlanmadığını düşünmektedir. Hizmet eşitliği ilkesinin büyük ölçüde benimsendiği görülmekle birlikte, bazı durumlarda ayrımcılık algısının varlığı dikkat çekmektedir. Kütüphane çalışanlarının kullanıcılara tarafsız ve eşit hizmet sunma yükümlülüğü, etik çerçevenin temel taşlarından biri olduğu unutulmamalıdır.

Üniversite kütüphanelerinde çalışanların büyük çoğunluğu (%84,91, 45 kişi) kütüphanelerde düşünce özgürlüğü ve sansürle ilgili bir sorun yaşanmadığını belirtmiştir. Bu oran, kütüphanelerin tarafsız bilgi hizmeti sunma ve bilgiye erişimi herhangi bir kısıtlama olmaksızın sağlama noktasında büyük ölçüde başarılı olduğunu göstermektedir. Buna karşın %15,09'luk bir kesim (8 kişi) kütüphanelerde sansür ya da düşünce özgürlüğüne yönelik kısıtlamalarla karşılaşıldığını ifade etmiştir. TKD tarafından hazırlanan Düşünce Özgürlüğü Bildirgesi'ne göre, kütüphane çalışanları her türlü bilgiyi kullanıcılarına eşit ve özgür bir şekilde sunmalı, ayrıca düşünce özgürlüğünü tehdit eden her türlü sansüre karşı durmalıdır.

Tablo 11

Kütüphane-Etik Yakınsamasına İlişkin Değerlendirmeler - II

Önermeler	(N)	(%)
Kütüphanede kullanıcıların bilgi taleplerinin gizliliği konusunda yeterli özeni ve saygıyı gösteriyorum		
Evet	50	94,34
Hayır	0	0
Kısmen	3	5,66
Toplam	53	100
Mesleki saygının mesleki başarı kadar önemli olduğunu düşünüyorum		
Evet	49	92,45
Hayır	0	0
Kısmen	4	7,55
Toplam	53	100
Kütüphaneciliğe ilişkin mesleki gelişmeleri yakından takip edip yapılan etkinliklere katılım		
Evet	23	43,40
Hayır	7	13,20
Kısmen	23	43,40
Toplam	53	100

Tablo 11'de gösterilen verilere göre, katılımcıların %94,34'ü (50 kişi) kullanıcıların bilgi taleplerinin gizliliği konusunda yeterli özeni gösterdiğini belirtmiştir. Bu yüksek oran, kütüphane çalışanlarının mesleki etik çerçevede mahremiyet ilkesine büyük ölçüde bağlı kaldıklarını göstermektedir. Bu sayede kullanıcıların kütüphaneye yönelik güven duygularının pekiştirilmesi, bireylerin gelecekte bilgiye ihtiyaç duyduklarında tereddüt etmeden tekrar kütüphaneye başvurmalarını teşvik edecektir. Hiçbir katılımcı bu ilkeye karşı sorumluluk taşımadığını ifade etmezken, %5,66'lık bir kesim (3 kişi) bu konuda kısmen özen gösterdiğini belirtmiştir. Bu katılımcıların varlığı, bu konunun pratikte zaman zaman ihlal edilebileceğini düşündürmektedir. Bu duruma karşın bilgi gizliliğine ilişkin mesleki farkındalığın sürekli olarak vurgulanması ve desteklenmesi etik standartların sürdürülebilirliği açısından önem arz etmektedir.

Katılımcıların %92,45'inin (49 kişi) mesleki saygınlığın en az mesleki başarı kadar önemli olduğunu düşündüğü görülmektedir. Bu oran, meslek mensuplarının, mesleki gelişim ve kariyer başarısının yanı sıra toplum tarafından saygı duyulan bir meslek kimliğine sahip olmayı da önemseydiğini göstermektedir. Katılmıyorum yanıtını işaretleyen katılımcıların olmaması etik değerlere bağlılığın ve profesyonel itibarın sürdürülebilirliği açısından olumlu bir göstergedir. Kısmen yanıtını işaretleyen katılımcılar ise %7,55'lik bir kesim (4 kişi) olup, bu görüşe kısmen katıldığını belirtmiştir. Olumlu görüşün yoğun oranda olması, meslek mensuplarının bireysel ve kurumsal düzeyde mesleki gelişimlerini sürdürmeleri için motivasyon sağlayan bir faktör olarak değerlendirilebilir.

Katılımcıların %43,40'ı (23 kişi) mesleki gelişmeleri yakından takip ettiğini ve düzenlenen etkinliklere katıldığını belirtirken, aynı orandaki bir grup (%43,40, 23 kişi) bu konuda "kısmen" aktif olduğunu ifade etmiştir. Buna karşılık, %13,21'lik bir kesim (7 kişi) mesleki gelişmeleri takip etmediğini ve etkinliklere katılım sağlamadığını belirtmiştir. Kütüphanecilik mesleğinde güncel gelişmeleri takip etmek ve mesleki etkinliklere katılım göstermek, bireysel mesleki sorumlulukların yanı sıra kurumsal hizmet kalitesini de doğrudan etkileyen bir unsurdur. Sürekli değişen kullanıcı ihtiyaçları ve yenilikler göz önünde bulundurulduğunda, çalışanların mesleki gelişime yönelik ilgilerinin artırılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Tablo 12*Kütüphane Çalışanlarının Kurumsal, Mesleki ve Yasal Sorumluluklara Bakışı*

Sorular	BBY mezunu olanlar (N)	(%)	BBY mezunu olmayanlar (N)	(%)
Kütüphaneciliğe yönelik politika ve standartların geliştirilmesi için kurumsal ve/veya bireysel sorumluluk üstleniyor musunuz?				
Evet	19	61,29	15	68,18
Hayır	4	12,90	1	4,55
Kısmen	8	25,81	6	27,27
Toplam	31	100	22	100
İşinizi yaparken kütüphanecilik mesleğine değer katacak biçimde hizmet verdiğinizizi düşünüyor musunuz?				
Evet	29	93,55	15	68,18
Hayır	0	0	3	13,64
Kısmen	2	6,45	4	18,18
Toplam	31	100	22	100
Bilgi hizmeti verirken telif hakları konusunda sorumluluklarınızı bilerek hareket ediyor musunuz?				
Evet	23	74,19	18	81,81
Hayır	0	0	1	4,55
Kısmen	8	25,81	3	13,64
Toplam	31	100	22	100

Kütüphaneciliğe yönelik politika ve standartların geliştirilmesi için kurumsal ve/veya bireysel sorumluluk üstlenme sorusuna BBY mezunlarının %61,29'u (19 kişi) aktif sorumluluk aldığını ifade ederken, BBY mezunu olmayan çalışanlarda bu oran %68,18 (15 kişi) olarak belirlenmiştir. Ancak, her iki grupta da katılmayanların oranının oldukça düşük olması (BBY mezunları %12,90, 4 kişi; mezun olmayanlar %4,55, 1 kişi) bu sorumluluk anlayışının meslek içinde büyük ölçüde benimsendiğini göstermektedir. Meslek çalışanlarının kütüphaneciliğe değer katan bir hizmet sunduklarına dair algıları incelendiğinde, BBY mezunları içinde bu görüşe "katılıyorum" yanıtı verenlerin oranı oldukça yüksek olup %93,55 (29 kişi) olarak belirlenmiştir. Mezun olmayanlar arasında ise bu oran %68,18 (15 kişi) seviyesindedir.

Telif hakları konusunda mesleki sorumluluk bilinci incelendiğinde, BBY mezunlarının %74,19'u (23 kişi) bilgi hizmeti sunarken telif hakları kurallarını bilerek hareket ettiğini ifade etmiştir. Mezun olmayan çalışanlarda bu oran %81,82 (18 kişi) olup, mezunlardan daha yüksek bir farkındalık gösterilmiştir. Katılmayanların oranı BBY mezunları arasında %0 iken, mezun olmayanlarda %4,55 (1 kişi) olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte, "kısmen" yanıtı verenlerin oranı mezun grubu içinde %25,81 (8 kişi), mezun olmayanlarda ise %13,64 (3 kişi) olarak kaydedilmiştir. Bu durum, telif hakları konusunda genel farkındalığın yüksek olduğunu ancak uygulamada bazı belirsizliklerin ya da bilgi eksikliklerinin sürdüğünü göstermektedir.

Katılımcıların Kütüphanecilik Etiği ve Yapay Zekâ İlişkisine Yönelik Yaklaşımları

Çalışma kapsamında, günümüzde üzerinde en çok kalem oynatılan başlıklardan biri olarak, kütüphanelerde yapay zekâ uygulamalarının kütüphanecilik etiğine etkisine yönelik farklı eğitim geçmişlerine sahip bireylerin görüşlerine yer verilmesinin anlamı olacağı değerlendirilmiştir. Bu noktada elde edilen veriler, alan yazınında güncel bir tartışma konusu yaratmaktadır. Anket yanıtlarına göre, BBY bölümü mezunlarının büyük bir çoğunluğu (%61,29) yapay zekânın kütüphanecilik etiği üzerinde olumlu/olumsuz bir etkisi olacağını düşünmektedir. Bu durum, BBY eğitiminin teknolojiye yönelik algıyı şekillendirdiğini ve yapay zekânın etik boyutları hakkında daha fazla farkındalık yarattığını göstermektedir. BBY bölümü mezunu olmayan kütüphane çalışanlarında bu oranın %50 seviyesindedir. Öte yandan, BBY mezunları arasında yapay zekânın etik etkilerine yönelik kısmen olumlu düşünenlerin oranı %35,48 iken, mezun olmayanlarda bu oran %27,27 olarak tespit edilmiştir. BBY mezunu olmayan katılımcılar arasında yapay zekânın olası etkilerini reddeden katılımcıların oranı (%22,73) BBY mezunlarına kıyasla (%3,23) oldukça yüksektir. Bu durum, BBY eğitimi almamış bireylerin yeni teknolojilerin olası etkilerine karşı olumsuz bir yaklaşım sergiledikleri şeklinde değerlendirilmiştir. Kütüphanecilik etiği ve yapay zekâ etkileşimine yönelik diğer sorulara verilen yanıtlar Tablo 13'te ayrıntılı olarak betimlenmiştir.

Tablo 13

Kütüphane Çalışanlarının Meslek Etiği ve Yapay Zekâ Yakınsamasına İlişkin Görüşleri

Sorular	BBY mezunu olanlar (N)	(%)	BBY mezunu olmayanlar (N)	(%)
Yapay zekânın kütüphanecilik mesleğine olan etkileri ile ilgili en büyük etik sorun iş güvencesidir.				
Katılıyorum	8	25,81	7	31,88
Katılmıyorum	15	48,38	7	31,88
Fikrim yok	8	25,81	8	36,24
Toplam	31	100	22	100

Yapay zekânın kütüphanecilik mesleğine olan etkileri ile ilgili en büyük etik sorun veri güvenliğidir.

Katılıyorum	19	61,29	10	45,45
Katılmıyorum	4	12,90	4	18,31
Fikrim yok	8	25,81	8	36,24
Toplam	31	100	22	100

Yapay zekânın kütüphanecilik mesleğine olan etkileri ile ilgili en büyük etik sorun gizliliiktir.

Katılıyorum	18	58,06	5	22,86
Katılmıyorum	5	16,13	9	40,90
Fikrim yok	8	25,81	8	36,24
Toplam	31	100	22	100

Tablo 13'te, kütüphanecilik etiği ile yapay zekâ ilişkisi ayrıntılarıyla gösterilmiştir. Kütüphanecilik evreninde yapay zekâ ve etik ilişkisine ilişkin önermelere katılımcıların %30,18'i herhangi bir fikri olmadığı şeklinde yanıt vermiştir. Bu dağılım alan mezunu olan ve olmayan kütüphane çalışanlarında eşit (8 kişi) durumdadır. Ancak bütün içindeki temsil oranları alan mezunu olanlarda %25,81, olmayanlarda ise %36,34'e karşılık gelmektedir. Veriler üzerinden yapılan analizde söz konusu dağılım dikkate alınmıştır.

İş güvencesi, bireylerin kütüphanelerde istihdam edilme oranlarını ve eğer çalışıyorlarsa işlerini kaybetme riskine karşı korunmasını ifade etmektedir. BBY bölümü mezunlarının yalnızca %25,81'inin yapay zekânın iş güvencesini tehdit eden bir etik sorun olduğunu düşündüğü, buna karşılık %48,38'inin bu görüşe katılmadığı görülmektedir. Öte yandan, BBY mezunu olmayan bireyler arasında görüşler eşit oranda dağılmış olup, %31,88'i yapay zekânın iş güvencesine yönelik en büyük etik sorun olduğunu düşünürken, diğer %31,88'i bu görüşe katılmamaktadır. BBY mezunlarının büyük çoğunluğunun iş güvencesini yapay zekâ bağlamında en büyük etik sorun olarak görmediğini, ancak belirli bir kesimin bu konuda kaygı taşıdığını göstermektedir. BBY mezunu olmayanlarda ise iş güvencesinin etik bir sorun olup olmadığı konusunda daha fazla bölünme söz konusudur. Bu bulgular, yapay zekânın mesleki etik ilkeler çerçevesinde nasıl yönetilmesi gerektiği konusunda daha kapsamlı tartışmalara ve farkındalık çalışmalarına ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır.

BBY mezunlarının %61,29'u ve BBY mezunu olmayanların %45,45'i veri güvenliğini en büyük etik sorun olarak görmektedir. Bu durum, yapay zekâ uygulamalarının kütüphane sistemlerinde kişisel veri gizliliği ve bilgi güvenliği açısından ciddi kaygılar yarattığını göstermektedir. BBY mezunları arasında bu görüşü savunanların oranının daha yüksek olması, mesleki eğitim sürecinde veri güvenliği konusuna daha fazla vurgu yapılmasıyla ilişkili olabilir. BBY mezunu olmayanlar arasında ise veri güvenliğini birincil

etik sorun olarak görmeyenlerin oranı daha fazladır, bu da konuyla ilgili farkındalık düzeylerinde farklılık olabileceğini düşündürmektedir.

BBY mezunlarının %58,06'sı gizliliği en büyük etik sorun olarak görürken, %16,13'ü bu görüşe katılmamaktadır. Buna karşılık, BBY mezunu olmayanların yalnızca %22,86'sı gizliliği en büyük etik sorun olarak değerlendirirken, %40,90'ı bu görüşe katılmamaktadır. Bu sonuçlar, BBY mezunlarının mesleki etik çerçevesinde her türlü gizliliğe daha fazla önem verdiğini, BBY mezunu olmayanların ise bu konuda daha az farkındalık gösterdiğini düşündürmektedir.

Katılımcıların yapay zekâ kapsamında etik sorun olarak tanımladıkları “diğer” kategorisindeki yanıtlar da dikkat çekicidir. Örneğin, bazı katılımcılar telif haklarını yapay zekâ ile ilgili en büyük etik sorun olarak değerlendirmektedir. Bu durum, dijital içeriklerin izinsiz kullanımı, yapay zekâ tarafından üretilen veya işlenen verilerin sahipliği gibi konuların meslekî açıdan önemli bir tartışma alanı olduğunu göstermektedir. Yapay zekâ kavramının günümüzde hala sınırlarının tam anlamı ile çizilmemiş olması, gri bir alan olarak varlığını devam ettirmesi bu konuda temkinli davranılması gerektiğini düşündürmektedir.

Katılımcıların BBY alanında son dönemin güncel araştırma konularından biri olan açık erişim politikalarına ve sürdürülebilirlik faaliyetlerine ilişkin görüşleri, Tablo 14'te bölüm mezunu olan ve olmayan bireyler arasındaki farklılıkları analiz etmek amacıyla detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Tablo 14

Katılımcıların Etik Odaklı Açık Erişim ve Sürdürülebilirlik Politikalarına Yönelik Görüşleri

Sorular	BBY Mezunu Olanlar (N)	(%)	BBY Mezunu Olmayanlar (N)	(%)
Kütüphanelerdeki açık erişim politikaları ve uygulamalarının akademik eşitsizliğin azaltılmasına olumlu katkısı olacağını düşünüyor musunuz?				
Evet	23	73,34	13	59,09
Hayır	1	3,33	2	9,09
Kısmen	7	23,33	7	31,82
Toplam	31	100	22	100
Sürdürülebilirlik politikaları ve uygulamalarının kütüphanelerin/kütüphanecilerin etik sorumlulukları arasında yer alması gerektiğini düşünüyor musunuz?				
Evet	29	93,34	17	77,27
Hayır	1	3,33	0	0
Kısmen	1	3,33	5	22,73
Toplam	31	100	22	0

Açık erişim politikalarının akademik eşitsizliğin azalmasına olumlu katkı sağlayıp sağlamadığına ilişkin değerlendirmeler incelendiğinde, BBY mezunlarının %73,34'ü bu görüşe katılırken, %3,33'ü katılmamakta ve %23,33'ü kısmen katılmaktadır. Buna karşılık, BBY mezunu olmayanlar arasında bu politikaların akademik eşitsizliği azaltıcı etkisine katılanların oranı %59,09, kısmen katılanların oranı %31,82 ve katılmayanların oranı %9,09'dur. BBY eğitiminin, bilgiye erişim hakkı, bilimsel bilginin yayılımı ve akademik eşitsizlikleri azaltma konularında daha fazla farkındalık kazandırması bu tutum farklılığını açıklayabilir.

Sürdürülebilirlik politikalarının kütüphanelerin ve kütüphanecilerin etik sorumlulukları arasında yer alması gerektiğine yönelik değerlendirmelerde ise BBY mezunlarının %93,34'ü bu görüşe katılırken, %3,33'ü katılmamakta ve %3,33'ü kısmen katılmaktadır. BBY mezunu olmayanlar arasında ise bu görüşe katılanların oranı %77,27, kısmen katılanların oranı %22,73 olup, katılmayan hiç kimse bulunmamaktadır. Bu bulgular, her iki grubun da sürdürülebilirlik politikalarının kütüphanecilik mesleğindeki etik sorumlulukların bir parçası olması gerektiği konusunda büyük ölçüde hemfikir olduğunu, ancak BBY mezunlarının bu konuda daha yüksek bir farkındalığa sahip olduğunu göstermektedir.

Çalışmanın son bölümünde, katılımcıların mevcut mesleki etik ilkelere yönelik görüş ve düşünceleri sorgulanmıştır. Bu konuda verilen anket yanıtları Tablo 15'te gösterilmiştir.

Tablo 15

Mevcut Kütüphanecilik Etik İlkelerini Değerlendiren Anket Sonuçları

Sorular	N	%
Kütüphanecilik mesleki etik ilkelerinin açık ve net olduğunu düşünüyor musunuz?		
Evet	23	43,40
Hayır	6	11,32
Kısmen	24	45,28
Toplam	53	100
Kütüphanecilik mesleki etik ilkelerini yeterli buluyor musunuz?		
Evet	18	34,62
Hayır	11	19,23
Kısmen	24	46,15
Toplam	53	100

Kütüphanecilik mesleki etik ilkelerini yararlı buluyor musunuz?		
Evet	39	73,08
Hayır	0	0
Kısmen	14	26,92
Toplam	53	100
Kütüphanecilik mesleki etik ilkelerini uygulanabilir buluyor musunuz?		
Evet	22	42,31
Hayır	0	0
Kısmen	31	57,69
Toplam	53	100

Tablo 15'teki verilerden elde edilen bulgularda etik ilkelerin teorik düzeyde kabul gördüğünü ancak uygulama, açıklık ve yeterlilik açısından bazı soru işaretleri barındırdığını ortaya koymaktadır. Mesleki etik ilkelerinin açık ve net olup olmadığına ilişkin soruya katılımcıların %43,40'ı (23 kişi) olumlu yanıt verirken, %11,32'si (6 kişi) etik ilkelerin yeterince açık olmadığını düşünmektedir. Buna karşılık %45,28'lik bir kesim (24 kişi) etik ilkelerin kısmen açık olduğunu belirtmiştir. Bu durum mesleki etik ilkelerinin belirli bir çerçeve sunduğunu ancak tam anlamıyla netlik taşımadığını ve meslek mensupları arasında farklı yorumlara yol açabilecek yönleri olduğunu düşündürmektedir.

Etik ilkelerin yeterliliği konusunda ise katılımcıların yalnızca %34,62'si (18 kişi) mevcut etik ilkelerinin yeterli olduğunu düşünürken, %19,23'ü (11 kişi) bunların yetersiz olduğunu ifade etmiştir. En büyük oranı oluşturan %46,15'lik kesim (24 kişi) ise etik ilkelerin kısmen yeterli olduğunu belirtmiştir. Bu bulgu, etik ilkelerin içeriğinin belirli noktalarda geliştirilmesi veya güncellenmesi gerektiğine işaret etmektedir. Özellikle mesleğin değişen dinamikleri göz önüne alındığında, etik çerçevenin sürekli olarak revize edilmesi ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Katılımcıların pek çoğu mevcut kütüphanecilik ilkelerine ilişkin paylaştıkları görüş, öneri ve eleştirilerinin çoğunda bu konuya bir gönderme yapmıştır.

Etik ilkelerin yararlılığı konusunda ise daha güçlü bir fikir birliği olduğu görülmektedir. Katılımcıların %73,08'i (39 kişi) etik ilkeleri yararlı bulduğunu ifade ederken, hiçbir katılımcı (%0) etik ilkelerin yararsız olduğunu düşünmemektedir. Buna karşın, %26,92'lik bir kesim (14 kişi) etik ilkelerin kısmen yararlı olduğunu belirtmiştir. Etik ilkelerin genel kabul gördüğü ve meslek pratiği açısından önemli bir çerçeve sunduğu bir gerçek olarak ortaya çıkmaktadır.

Etik ilkelerin uygulanabilirliği ise meslek mensupları açısından en fazla çekince barındıran alanlardan biri olarak görünmektedir. Katılımcıların %42,31'i (22 kişi) etik ilkelerin uygulanabilir olduğunu düşünürken, %57,69'luk kesim (31 kişi) etik ilkelerin kısmen uygulanabilir olduğunu ifade etmiştir. Teorik düzeyde güçlü bir etik çerçevenin bulunduğunu ancak uygulamada çeşitli zorlukların yaşandığı dikkat çekmektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

Bir mesleğin icrasının yörüngesini belirlemekle kalmayıp, aynı zamanda o mesleğin toplum nazarındaki algısını ve kabulünü de doğrudan etkileyen unsurların başında yer alan etik, bu yönüyle mesleğin varlığı kadar anlamlıdır. Aralarında kütüphanelerin de yer aldığı kamu yararını gözeten, kâr amacı gütmeyen ve ancak kullanıcıları (müşterileri) ile var olabilen kurumlar söz konusu olduğunda, bu anlam çok daha önemli bir noktada durmaktadır. Zira bu türden kurumlar için etik ve kendine özgü ilkeleriyle biçimlenmiş mesleğin çerperinde biçimlenen meslek etiği, aralarında kütüphanelerin, yöneticilerin, kullanıcıların ve olası diğer paydaşların yer aldığı farklı aktörlerin, aynı sahnede birbirlerinin sınırlarını bilerek ve bu sınırlara saygı göstererek performans ortaya koymalarını sağlar. Bu türden bir önem ve gereklilik ilişkisi, kendine özgü amaç, ilke ve özellikleri olan üniversite kütüphaneleri için de geçerlidir.

Bu çalışmada, yukarıda işaret edilen melek etiği odaklı ilişki ağı, araştırmanın evreni olarak belirlenen İzmir'de hizmet veren yükseköğretim kurumlarının kütüphaneleri üzerinden resmedilmiştir. Kentteki 10 yükseköğretim kurumunun kütüphanelerinde görev yapan kütüphane çalışanlarının etik, mesleki etik ve etik bağlamda mesleğe karşı tutum, görüş ve değerlendirmelerinin analizi üzerinden elde edilen sonuçlar aşağıda listelenmiştir;

- Kütüphane çalışanlarının önemli bir bölümü (%69,23) 35-54 yaş aralığında yer almaktadır. Bu dağılım, katılımcıların aralarında mesleğin etik değerlerinin de yer aldığı pek çok meslek ayrıntısını bilme-öğrenme-uygulama açısından deneyimli olduğunu ortaya koymaktadır.
- Yönetici pozisyonunda bulunan çalışanların mesleki geçmişi değerlendirildiğinde, BBY mezunu olmayan bireylerin de aktif roller üstlendiği görülmektedir. Bu durum, mesleki etik farkındalık açısından iki yönlü bir değerlendirme gerektirmektedir. BBY bölümü mezunu olan bireylerin kütüphanecilik etiğine ve mesleğin gerekliliklerine daha aşına olması beklenirken, meslek dışından gelen yöneticilerin ve çalışanların etik ilkelere yönelik tutumlarının nasıl şekillendiği önemli bir araştırma alanıdır. Ulusal alan yazınında dile getirildiği gibi (Akkaya, 2014; Kızılöz, 2014), bu tablo hem yöneticiler, hem de çalışanlar açısından etik odağında alan mezunu olanlar ile olmayanların bağımsız çalışmalarda nitel ve nicel unsurlar üzerinden araştırılmasının önemini ortaya koymaktadır.

- BBY mezunu olmayan çalışanların (Tablo 3) büyük çoğunluğunun (%72,73) etik konusunda herhangi bir eğitim almamış olması, Yılmaz (2007), Yılmaz (2009), Akkaya (2014), Kızılöz (2014)'ün işaret ettiği gibi meslek içi etik farkındalık çalışmalarının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Kütüphane hizmetlerinde mesleki etik ilkelerin benimsenmesi açısından, bu gruptaki çalışanların meslek içi eğitimler ve akreditasyon çalışmaları ile desteklenmesinde yarar vardır.
- Mesleğin etik değerlerine ilişkin eğitim almayı istemeyenlerin oranının BBY mezunu olmayan katılımcılardan daha fazla olması, bu grubun etik farkındalık geliştirme konusunda daha az eğilimli olabileceğini aklı getirmektedir. Bu durum aynı zamanda mesleki formasyon ve meslek etiği ilişkisinin de başka bir gözle değerlendirilmesi anlamına da gelmektedir. Çalışmada elde edilen veriler, ilgili çalışmalarda genellikle işaret edilmeyen biçimde kütüphanecilik meslek etik ilkelerinin paydaşların katılımıyla revize edilmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır.
- Mesleki etik ilkelerin varlığının çalışma verimliliğini ve hizmet kalitesini artırması konusunda BBY mezunları arasındaki kararsızlık oranının görece yüksek (%19,35) olması, etik ilkelerin uygulanabilirliği, kurumsal kültür ve etik standartların sahadaki yansımaları konusundaki sorgulamaların daha fazla olduğunu düşündürmektedir. Bu noktada mesleki etik ilkelerinin iş süreçlerine olumlu katkı sunduğunu reddeden katılımcı bulunmaması ise etik ilkelerin mesleki verimlilik açısından genel kabul gören bir faktör olduğunu ortaya koymaktadır. Thirupathi (2024)'nin de işaret ettiği gibi, dijital çağ ve elektronikleşen kütüphane hizmetleri söz konusu olumlu katkırı ortadan kaldırmayacak sadece dönüştürecektir.
- BBY bölümü mezunu olmayan çalışanların, mesleki etik ilkeler, kişisel mesleki etik standartlar ve mesleğin icrası sırasında yaşanan etik ikilemler konusunda kendilerini görece daha az yetkin duymaları ve daha çok sorunlarla karşılaştıklarını beyan etmeleri, mesleki formasyonun etik bağlamda da ne denli önemli olduğunun kanıtı olarak değerlendirilebilir. Buna karşın katılımcıların önemli bir bölümünün, kütüphaneciliğin mesleki tatmin açısından tam bir beklenti sağlamış olması ise etik değerler açısından umut vericidir.
- Katılımcıların yalnız %20,75'nin kendini kütüphane/kütüphanecilik ile ilgili yasal düzenlemeler konusunda yeterince bilgili bulması meslek etiği açısından kaygı vericidir. Zira meslek etiği, yalnızca bireysel değerlerden değil, aynı zamanda mesleğin hukuki dayanaklarını ve mesleki standartlarını bilmeyi gerektirir. Bu sebeple söz konusu tablo araştırmanın evreni ve mesleki etik bağlamında düşündürücü olarak yorumlanabilir.

- Katılımcılar genel olarak kütüphane-etik yakınsamasının öznesini oluşturan telif hakkı, sansür, düşünce özgürlüğü gibi olgularda kabul edilebilir bir bilinç düzeyine sahiptir. Ancak söz konusu olguların içselleştirilmesinde önemli olan mesleki gelişmeleri yakından takip etme ve bireysel kariyerde meslek performansına dönüştürme noktasında özellikle alan mezunu olmayanlarda kısmi yetersizlikten söz edilebilir.
- Çalışma kapsamında bugünün en yaygın ve etkili kavramlarından biri olan yapay zekâ kavramı ile etik ilişkisi de sorgulanmıştır. Bu bağlamda, yapay zekâ uygulamalarının kütüphanecilik etiği üzerindeki etkisi, mesleki bilgi ve farkındalık düzeyine bağlı olarak farklı algılanmaktadır. BBY mezunlarının teknolojiye yönelik daha bilinçli bir yaklaşım sergilemesi, mesleki etik ilkeler çerçevesinde yapay zekâ kullanımını değerlendirme yetkinliklerinin daha gelişmiş olabileceğini göstermektedir. Buna karşılık, BBY eğitimi almamış bireylerin daha temkinli veya olumsuz bir tutum sergilemesi, etik kaygılarla birlikte, belirsizlikten kaynaklanan bir dirençle ilişkilendirilebilir.
- BBY eğitiminde meslek etiği bilgiye erişim ve sürdürülebilir kütüphanecilik konuları ile ilişkilendirilerek verilmesi gerektiği için, BBY bölümleri bu konularda farkındalık yaratarak bireylerin daha bilinçli olmasını sağlamaktadır. Benzer yaklaşım araştırma verilerinin toplanması ve hizmete sunulması konusunda da görülmektedir. Bu durum, mesleki eğitim almanın kütüphanecilik alanındaki etik tartışmalara yönelik bakış açısını şekillendirdiğini ve güncel konulara dair bilinç düzeyini artırdığını göstermektedir. Kimi zaman ders içerikleri bağlamında nicel araştırmaya dayanan kimi ulusal çalışmalar olsa da bu çalışmalarda etik ve meslek etiği yakınsaması tam olarak ele alınmış değildir.
- Özellikle bilgi teknolojilerinin hızla gelişmesi, dijital kütüphane uygulamalarının yaygınlaşması ve yapay zekâ destekli bilgi erişim sistemlerinin kullanımının artması, mevcut etik ilkelerin bu yeni ortamları kapsayacak şekilde güncellenmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Yeni teknolojilerle entegre edilen bilgi hizmetlerinin etik sınırlarının belirlenmesi, meslek mensuplarının değişen koşullara uyum sağlayabilmesi açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu doğrultuda, etik ilkelerin yalnızca birer kural seti olarak değil, mesleki karar alma süreçlerine yön veren dinamik bir yapı olarak ele alınması gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.
- TKD tarafından oluşturulan ve kamuyla paylaşılan mesleki etik ilkelerin açıklığı, kapsamı, temsil gücü, yetkinliği ve yeterliliği ile ilgili olarak çalışmaya katılanların ciddi endişe ve eleştirileri söz konusudur. Bu algı doğal olarak mesleğin etik ilkelerinin uygulanabilirliği açısından da önemli bir sorun olarak görünmektedir. İşaret edilen endişe ve eleştiri ilgili ulusal yayınların neredeyse tamamında da varılan tespit olmuştur.

Araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda, çalışmanın evrenine uygun olarak başta üniversite kütüphanecileri olmak üzere geliştirilen öneriler ise şunlardır;

- Kütüphane çalışanlarının mesleki etik ilkeler konusundaki farkındalık ve bilinçlilik düzeyinde yelpazenin çok geniş olması, etik değerlerin ve uygulama pratiklerinin farklı kanallardan öğrenildiğini ve kazanıldığını göstermektedir. Bu öğreti ve kazanım aralığını birbirine yaklaştırmak için, eğitim aşamasından başlanarak mesleğin belli boyutlarında (meslek içi eğitim, kurs, bilimsel faaliyet vb.) sürekli bir tazelenmenin kurum kültürüne dönüşmesi sağlanmalıdır.
- Kütüphanecilik mesleğinin etik ilkelerinin paydaşlar arasında tam katılımı bir iş birliği ile gözden geçirilmesine ve günün koşullarına uygun olarak yenilenmesine gereksinim olduğu çok açıktır. Bu konuda yine ortak katılımı bir eylem planlaması yapılmalıdır.
- Bilgi, bilim ve teknoloji alanında yaşanan yenilik ve gelişmeler doğrultusunda kütüphane çalışanlarının nitelikleri, öğrenim hayatından başlayarak çalışma sürecini de içerecek biçimde değiştirilmeli, dönüştürülmeli ve geliştirilmelidir. Bu yenilenme mesleki etik ilkelerin önemine ve saygınlığına doğrudan katkı sağlayacaktır.
- Kütüphanecilik eğitim programlarında etik, mesleki etik ve kütüphanecilik meslek etiği konularına ayrılmış ders programlarının sayısı olanaklar kapsamında arttırılmalı ve akademisyenler öğrencilerin ders dışı zamanlarda da bu konuda bilinçlendirilmesi konusunda sorumluluklar almalıdır.
- Mesleki etik ilkelerin işlevselliği açısından kütüphane çalışanlarının iş doyumunun sağlanmış olması vazgeçilmez önemdedir. Çalışma kapsamına elde edilen bulgular, çalışanların bu alanda ciddi endişelerinin olduğunu göstermektedir. Her ne kadar iş doyumunun en önemli faktörü yapılan iş karşılığında alınan ücret olsa da, mesleğin toplumsal saygınlığı ve kabulünün de önemli bir tatmin unsuru olduğu, bu konudaki temel kolaylaştırıcının da mesleğin etik değerleri olduğu unutulmamalıdır.
- Yapay zekâ ve sürdürülebilirlik gibi mesleğe doğrudan ve çok yönlü etki eden görece yeni ve popüler kavramların beraberinde getirebileceği etik ikilem ve etik gerilimlerin mutlaka tespit edilmesi, gözlemlenmesi ve aşılması için yeni arayışların geliştirilmesi, bu kavramlarla mesleğin uyumlaşmasını kolaylaştıracaktır. Bu nedenle söz konusu kavramlar ve diğerleri ile mesleğin yakınsamasında etik kavramı da mutlaka dikkate alınmalıdır.
- Etik temelde bir insani durumdur. Bu nedenle genel etik algıda olduğu gibi, meslek etiğinde de etik ilkeleri uygulayabilmenin ön koşulu “iyi insan” olmaktır. İyi insanı iyi kütüphaneciyeye dönüştürmek ise herkesten çok bireyin kendi sorumluluğu ve önceliği olmalıdır.

Bir meslek grubunun üyelerinin uyması gereken ahlaki ilke ve kurallar bütünü olarak tanımlanan meslek etiği hem bireysel hem de toplumsal açıdan uyumlaştırıcı ve eşsiz bir öneme sahiptir. Güvenilirlik ve saygınlığı tesis etmek, toplumsal refaha katkı sağlamak, mesleki yeterlilik ve kaliteyi arttırmak, hukuki sorunları azaltmak ve çalışan memnuniyetini arttırmak gibi alt başlıklarda önemi ortaya çıkan meslek etiği, tüm mesleklerde olduğu gibi kütüphanecilik mesleği için de olmazsa olmaz bir değerdir. Günümüz koşullarının bilişim teknolojilerinin odağında deneyimlediği hızlı değişim ve yoğun bilgisayar teknolojisi tabanlı değişimi doğal olarak kütüphanecilik mesleği ile etik değerlerini de etkilemektedir. Ancak günümüzde bazı kütüphane çalışanları bu değişimi söz konusu değerlerin öneminin azalması şeklinde yorumlamaktadır. Oysa bu sadece kütüphanecilik-etik yakınsamasındaki bir farklılaşmadır. Çalışma bu farklılaşmayı görünür kıldığı ölçüde amacına ulaşmış olacaktır.

Kaynakça

- Abbott, A. (1983). Professional ethics. *The American Journal of Sociology*. 88(5), 855-885.
- Akkaya, M. A. (2014). Bilgi profesyonellerinin gözünden Türk Kütüphaneciler Derneği mesleki etik ilkelerine yönelik bir değerlendirme: İzmir Örneği. 1. *Uluslararası Kütüphane ve Bilgibilim Felsefesi Sempozyumu Etik: Kuram ve Uygulama* içinde (s. 249-287). H. S. Keseroğlu, G. Demir, E. Bitri ve A. Güneş (Yay. Haz.). İstanbul: Hiperlink.
- Alaca, E. ve Yılmaz, B. (2015). Halk kütüphaneciliğinde sansür ve düşünce özgürlüğü konusunda kullanıcı algısı üzerine bir araştırma. <https://acikerisim.aybu.edu.tr/items/417e93f5-2f55-4c55-b00a-5c9e2051b0aa>
- Alpay, M. (1997). Bilgi hizmetlerinde ahlaki ilkeler. 33. *Kütüphane Haftası Bildirileri 31 Mart-6 Nisan 1997* içinde (s. 134-139). B. Yılmaz (Yay. Haz.). Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.
- American Library Association [ALA] (2008). Code of ethics. <http://www.ala.org/tools/ethics>
- Aristoteles (2024). *Büyük etik: Magna Moralia*. Y. G. Sev (Çev.). İstanbul: Ketebe.
- Aydın, İ. (2006). *Eğitim ve öğretimde etik*. (2. bs.). Ankara: PEGEM-A.
- Barzirian, (1990). The ethics of library discard practices. *The Acquisitions Librarian*, 2(3), 135-146. https://doi.org/10.1300/J101v02n03_15
- Bekker, J. (1976). *Professional ethics and its applications to librarianship*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Case Western Reserve University, Cleveland. <https://www.proquest.com/docview/302779651?pq-origsite=gscholar&fromopenview=true&sourcetype=Dissertations%20&%20Theses>
- Boaz, A. (1971). Code of ethics professional. *Encyclopedia of Library and Information Science* içinde (s. 244-251). Cilt 5. A. Kent ve H. Lancour (Ed.). New York: Marcel Dekker.

- Bradley, F. (2022). Representation of libraries in Aartificial intelligence regulations and implications for ethics and practice. *Journal Of The Australian Library And Information Association*, 71(3), 189-200. <http://doi.org/10.1080/24750158.2022.2101911>
- Brian, J. (2018). The changing research data landscape and the experiences of ethics review board chairs: Implications for library practice and partnerships. *Journal of Academic Librarianship*, 44(5), 603-612.
- Brinkmann, J. (2002). Business and marketing ethics as professional ethics: Concepts, approaches and typologies. *Journal of Business Ethics*, 41, 159-177. <https://link.springer.com/article/10.1023/A:1021318710382>
- Bunge, C. (1991). Ethics and the reference librarians. *Ethics and the librarian* içinde (s. 45-61). F. W. Lancaster. Champaign: University of Illinois.
- Cevizci, A. (2013). *Uygulamalı etik*. İstanbul: Say.
- Cohen, L., Manion, L. ve Morrison, K. (2000). *Research methods in education*. London: Routledge.
- Creswell, J. W. (2019). *Karma yöntem araştırmalarına giriş*. M. Sözbilir (Çev.). Pegem Akademi.
- Çakırer, S. ve Akkaya, M. A. (2021). İzmir ili halk kütüphanesi çalışanlarında meslek etiği algısı ve davranışları. *Bilgi Yönetimi*, 4(1), 80-107. <https://doi.org/10.33721/by.888889>
- Çelik A. ve Tonta Y. (1996). Düşünce özgürlüğü, bilgi edinme özgürlüğü ve bilgi hizmetleri. *Bilgi edinme özgürlüğü* içinde (ss. 1-13). Y. Tonta ve A. Çelik (Ed). Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.
- Du Mont, R. R. (1991). Ethics in librarianship: A management model. *Library Trends*, 40(2), 201-215. <https://www.ideals.illinois.edu/items/7726>
- Ethical dilemmas for librarians and other information workers: Case studies (2013). Ethical foundations of library and information work – Introduction. <https://www.iws.th-koeln.de/edili/edili-about.htm>
- Ethical dilemmas in the information society: How codes of ethics help to find ethical solutions (2014). A. V. Preisig, H. Rösch ve C. Stükelberger (Ed.). Basel: Globethics.net Global. <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/faife/publications/misc/ethical-dilemmas-in-the-information-society.pdf>
- Fallis, D. (2007). Information ethics for 21st century library professionals. *Library Hi Tech*, 25(1), 23-36. <http://dx.doi.org/10.1108/07378830710735830>
- Finks, L. W. (1991). Librarianship needs a new code of professional ethics. *American Libraries*, 22(1), 84-88. <https://eric.ed.gov/?id=EJ421733>
- Frankena, W. (2007). *Etik*. A. Aydın (Çev.). İstanbul: İmge.
- Güncel Türkçe Sözlük (2025). Etik maddesi. <https://sozluk.gov.tr/>

- Hansson, J. (2017). Professional value and ethical self-regulation in the development of modern librarianship: The documentality of library ethics. *Journal of Documentation*, 73(6), 1261-1280.
- Hauptman, R. (1988). *Ethical challenges in librarianship*. New York: Oryx Press.
- Hauptman, R. (2010). *Ethics and librarianship*. Nort Carolina: McFarland & Company.
- International Federation of Library Associations And Institutions [IFLA]. (2012). IFLA code of ethics for librarians and other information workers. https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/faife/publications/IFLA%20Code%20of%20Ethics%20-%20Long_0.pdf
- Jones, K. M., ve Salo, D. (2018). Learning analytics and the academic library: Professional ethics commitments at a crossroads. *College & Research Libraries*, 79(3), 304-323 <https://doi.org/10.5860/crl.79.3.304>
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi*. (19. bs.). Ankara: Nobel.
- Kavi, E. ve Koçak, O. (2013). *Çalışma yaşamında etik*. Bursa: Ekin.
- Kızılkın, Z. (1988). Düşünce özgürlüğü ve kütüphanecilik. *Türk Kütüphaneciliği*, 2(4), 159-165. <http://tk.org.tr/index.php/TK/article/view/1305/1298>
- Kızıloğlu, T. (2014). Kütüphanecilerin mesleki etik ile ilgili tutumlar. 1. *Uluslararası Kütüphane ve Bilgibilim Felsefesi Sempozyumu Etik: Kuram ve Uygulama* içinde (ss. 314-324). H. S. Keseroğlu, G. Demir, E. Bitri, A. Güneş (Ed.). İstanbul: Hiperlink.
- Koehn, D. (1994). *The ground of professional ethics*. London: Routledge.
- Koehler, W. (2015). *Ethics and values in librarianship: A History*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
- Koehler, W. C. ve Pemberton, J. M. (2000). A search for core values: Towards a model code of ethics for information professionals. *Journal of Information Ethics*, 9(1), 26-54. <https://www.proquest.com/docview/1850386884?fromopenview=true&pq-origsite=gscholar&sourcetype=Scholarly%20Journals>
- Kshirsagar, P. (2016). Professional ethics in librarianship. *Knowledge Librarian*, 3(1), 16-28. <http://www.klibjllis.com/3.1.3.pdf>
- Lankes, R. D. (2008). The ethics of participatory librarianship. *Journal of Library Administration*, 47(3-4), 233-241. <https://doi.org/10.1080/01930820802186555>
- McMenemy, D. (2007). Librarians and ethical neutrality: Revisiting the creed of a librarian. *Library Review*, 56(3), 177-181.
- Miltentoff, P. ve Hauptman, R. (2005). Ethical dilemmas in libraries: An international perspective. *The Electronic Library*, 23(6), 664-670.

- Örkmez, V. B. ve Şancı, S. (2003). Kütüphanelerde etik kurallar. *Adile Günden Anısına Armağan: ÜNAK'03 Bildiriler Bilgiye Erişimde Değişen Yollar ve II. Tıbbi Bilgi Yönetimi ve Teknolojileri Sempozyumu* içinde (ss. 293-306). A. Yıldızeli ve H. K. Bahşıoğlu (Ed.). Ankara: Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği.
- Pettegree, A. ve Der Weduwen, A. (2023). *Kütüphane: Kırılğan bir tarih*. B. C. Bayçifci (Çev.). İstanbul: Yeditepe.
- Pieper, A. (2012). *Etiğe giriş*. V. Atayman ve G. Sezer (Çev.). İstanbul: Ayrıntı.
- Rollin, B. E. (2006). *Science and ethics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- San, A. (1969). Sansür ve kütüphaneler. *Türk Kütüphaneciliği*, 18(4), 236-240. <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/1905/1879>
- Shachaf, P. (2005). A global perspective on library association codes of ethics. *Library & Information Science Research*, 27(4), 513-533.
- Sefercioğlu, N. (1977). Kütüphanecilik mesleğinin yüzüncü yılı. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 26(1), 12-18. <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/1732/1714>
- Sekaran, U. ve Bougie, R. (2016). *Research methods for business*. (7. bs.). West Sussex: John Wiley & Sons Ltd.
- Severson, R. (1997). *The principles of information ethics*. New York: Routledge.
- Slote, M. (2010). *Essays on the history of ethics*. New York: Oxford University Press.
- Subaşıoğlu, F. (1997). Kütüphanecilik mesleğine etiksel bir yaklaşım. *Türk Kütüphaneciliği*, 11(2), 467-478. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2153266>
- Thiruppathi, K. (2024). Librarian's role in the digital age: Reimagining the profession in the era of information abundance. *International Journal of Library and Information Science*, 13(1), 1-9. <https://iaeme.com/Home/journal/IJLIS>
- Türk Kütüphaneciler Derneği [TKD]. (2025). Mesleki etik ilkeler. <http://kutuphaneci.org.tr/bildirgeler/mesleki-etik-ilkeleri/>
- Vaagan, R. W. (2012). *The ethics of librarianship: An international survey*. Munchen: K.G. Saur
- Walliman, N. (2021). *Research methods: The basics*. (3. bs.). London: Routledge.
- Wilkinson, L. (2014) Principlism and the ethics of librarianship. *The Reference Librarian*, 55(1), 1-25. <http://dx.doi.org/10.1080/02763877.2014.853270>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yılmaz, M. (2007). *Etik ve Kütüphanecilik*. İstanbul: Beşir Kitabevi.
- Yılmaz, M. (2012). Ahlak ve meslek ahlakına eleştirel bir bakış. *Türk Kütüphaneciliği*, 26(4), 762-768. <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/354/346>